Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

SIRP JA VASAR

EESTI NSV KULTUURIMINISTEERIUMI, KIRJANIKE LIIDU, KUNSTNIKE LIIDU JA HELILOOJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Reedel, 29. märtsil 1968. a. XXVIII aastakäik **13**

NÕUKOGUDE LIIDU KOMMUNISTLIKU PARTEI KESKKOMITEELT, NSV LIIDU ÜLEMNÕUKOGU PRESIIDIUMILT JA NSV LIIDU MINISTRITE NÕUKOGULT.

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee, NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu teatavad sügava kurbusega, et 27. märtsil 1968 hukkus treeninglennul traagiliselt lennukikatastroofi tagajärjel maailma esimene kosmosealistaja, kuulus Nõukogude kosmoselendur, NLKP liige, NSV Liidu Ülemnõukogu saadik, Nõukogude Liidu kangelane polkovnik Juri Aleksejevitš GAGARIN.

Selles lennuõnnetuses hukkus lennuväeosa komandör, NLKP liige, Nõukogude Liidu kangelane insener-polkovnik Vladimir Sergejevitš SERJOGIN.

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee, NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu avaldavad sügavat kaastunnet hukkunud seltsimeeste perekondadele ja omastele.

NÕUKOGUDE LIIDU KOMMUNISTLIKU PARTEI KESKKOMITEE — NSV LIIDU ÜLEMNÕUKOGU PRESIIDIUM — NSV LIIDU MINISTRITE NÕUKOGU

TEATRIKUU 1968

IVO KUUSK

ANU KAAL

GEDRE KAUKAITE

MIHHAIL GALKOVSKI

Võistlesid lauljad Leedust, Valgevenest ja Eestist

Kontserdiga «Estonia» kontserdisaalis üleeile õhtul lõppes üks teatrikuu keskseimaid üritusi — Balti vabariikide ja Valgevene NSV vokalistide võistlus, mille korraldasid osavõtvate vabariikide teatriühingud. Nelja päeva jooksul esines žürii ees 28 lauljat. Kõige rohkem võistlejaid oli meie vabariigist — 14 solisti RAT «Estoniast», RAT «Vanemuisest» ja Tallinna Riiklikust Konservatooriumist. Leedust sõitis kohale 6, Valgevenest 8 lauljat. Tallinlaste huvi võistluse vastu oli suur — mõnikord lähenes kuulajate arv saalis poolele tuhandele.

Vastavalt juhendile esitas iga osavõtja võistluse I voorus aaria lääne 17.—18. sajandi ooperist, aaria vene klassikalisest ooperist, ühe romansi ja nõukogude patriootilise laulu, II voorus aaria 19. saj. või hilisemast lääne ooperist, aaria nõukogude või rahvusliku helilooja loomingust, rahvusliku autori romansi ja rahvalaulu.

Žürii, kuhu kuulusid Leningradi Riikliku Konservatooriumi laulukateedri juhataja professor Jevgeni Olhovski (žürii esimees), Valgevene Riikliku Konservatooriumi laulukateedri juhataja S. Sokolov ning Valgevene NSV rahvakunstnikud L. Bražnik ja M. Denissov, Vilniuse Pedagoogilise Instituudi laulukateedri juhataja O. Kavaliauskene ning Leedu NSV Riikliku Konservatooriumi õppejõud S. Vaidžiunaite ja K. Gutauskas, NSV Liidu rahvakunstnik Tiit Kuusik ning Eesti NSV rahvakunstnikud Olga Lund ja Roman Matsov, otsustas preemiad jagada järgmiselt:

Naishääled: I preemia (200 rbl.) — **Anu Kaal** (Tallinna Riikliku Konservatooriumi V k. üliõpilane, RAT «Estonia» solist); II preemia (150 rbl.) — **Gedre Kaukaite** (Leedu NSV Riikliku Konservatooriumi V k. üliõpilane); III preemia (100 rbl.) — **Margarita Voites** (RAT «Vanemuise» solist); ergutuspreemiad (à 50 rbl.) — **Leida Jürgens** (RAT «Vanemuine»), **Urve Tauts** (RAT «Estonia») ja **Klavdia Starikova** (Valgevene NSV Riikliku Suure Akadeemilise Ooperi- ja Balletiteatri solist); diplomid — **Raissa Proško** (Valgevene konservatooriumi V k. üliõpilane), **Birute Rainene** (Šiauliai muusikakooli õpetaja).

Meeshääled: I preemia — **Ivo Kuusk** (RAT «Vanemuine»); II preemia — **Mati Palm** (Tallinna Riikliku Konservatooriumi V k. üliõpilane); III preemia — **Arkadi Volodos** (Valgevene Riikliku Konservatooriumi III k. üliõpilane); ergutuspreemiad — **Valeri Kutšinski, Mihhail Zdanevitš** (mõlemad Valgevene konservatoorium), **Edmundas Kuodis** (Leedu NSV Riiklik Ooperi- ja Balletiteater), **Mihhail Galkovski** (Valgevene Ooperi- ja Balletiteater); diplomid — **Evald Tordik** (RAT «Vanemuine»), **Dimitri Morozov** (Valgevene konservatoorium) ja **Leonidas Muraško** (Leedu NSV Riikliku Filharmoonia solist).

Palusime kommenteerida võistlust žürii esimehel professor Jevgeni Olhovskil.

«Oli hea, et kõrvuti noorte — üliõpilastega — võtsid võistlusest osa ka vanemad, väljakujunenud lauljad, kes oma erialal on juba aastaid töötanud. See kujundas võistlusel erilise õhkkonna — noorte silmis andis see võistlusele loomingulist kaalu juurde ja tõstis võistluse pinget, vanemaid aga kohustas täiendama oma repertuaari ka nende teostega, millega nad igapäevases töös, eriti ooperiteatris, kokku ei puutu. Samuti on väljaspool kahtlust kasu, mida niisugused võistlussuhted annavad kõigile osavõtjaile. Seepärast on kahju, et võistlusest jäid eemale teie kõige lähemad naabrid — läti lauljad, kuigi ma pole küll kindel, kas nende kohalolek olulisel määral tulemusi oleks muutnud.

Vastupidi tavale otsustas žürii üksmeelselt lubada teise vooru kõik võistlusest osavõtjad. Seda tingis vajadus kõikide esinejate võimeid paremini ja mitmekülgsemalt (I ja II vooru nõuded olid ju küllaltki erinevad) tundma õppida, et hindamisel ja kohtade määramisel võimalikult objektiivne olla. Ja oligi nii, et mitmed I voorus tagasihoidlikult esinenud lauljad näitasid end II voorus kõige paremast küljest.

Võistluse laureaatide hulgas on suurepäraseid hääli, huvitavaid isiksusi, eredaid andeid. Praegu pole neist aga veel ükski küps meister, kuid neil on eeldused selleks saada. Igaühel on oma tugevad, kuid ka nõrgad küljed, millest vabanemine nõuab hoolsat ja tähelepanelikku tööd. Üldise puudusena tuleb märkida intonatsioonilist ebatäpsust (seda võib ette heita peaaegu kõigile), mis mõnegi favoriidiks peetu madalamale kohale viis. Liiga sageli esines forsseermist — kasutatakse rohkem jõudu kui loodus andnud (ning tagajärjeks on kõla, mis esteetilisest küljest ei rahulda), vanema muusika interpreteerimiseks aga ei jätku lihtsalt tehnilisi oskusi. Kuigi koolilised alused näivad olevat üldiselt samad mis mujalgi, ei luba võistlusel kuuldu rääkida väga kõrgest tasemest. Nii et jääb üle soovida kõigile tööd, tööd ja veel kord tööd.»

✻KULTUURISÕNUMEID✻

● 25. märtsil algas A. M. Gorki nimelises Maailmakirjanduse Instituudis teaduslik sessioon «Gorki ja kaasaeg», millest võtavad osa Moskva, Leningradi, Gorki, Kuibõševi, Kaasani kirjanikud ja kirjandusteadlased, liiduvabariikide esindajad ning külalised sotsialistlikest riikidest. Eesti NSV-st võtab sessioonist osa Eesti NSV TA Keele ja Kirjanduse Instituudi direktori asetäitja teaduslikul alal Endel Sõgel.

● Moskvas Näitlejate Majas toimunud M. Gorki 100. sünni-aastapäevale pühendatud üleliidulise konverentsi kontsertosas esindasid meie koduvabariiki RAT «Vanemuise» näitlejad Lia Laats ja Einari Koppel, kes esitasid katkendi Gorki näidendist «Vanamees». Rahvusvahelise teatripäeva puhul esitasid vanemuislased Kesktelevisioonis «Intervisioni» saates stseeni B. Brechti «Kolmekrossiooperist».

● Gomelis Valgevene NSV-s toimus kolmepäevane teaduslik-metoodiline konverents teemal «Kasvatame väärilist vahetust», kus vahetati kogemusi nõukogude patriotismi kasvatamise üle kultuuriasutustes. Eesti NSV-st viibis konverentsil J. Tombi nim. Kultuuripalee lastesektori juhataja Maret Reinmets.

● Eesti NSV Teaduste Akadeemia ühiskonnateaduste nõukogus kaitses edukalt doktoritööd «Carl Robert Jakobsoni ajaleht «Sakala». Ühiskondlik-poliitilise võitluse ajaloost Eestis 1878—1882» Ajaloo Instituudi vanem teaduslik töötaja ajalookandidaat Ea Jansen. Tallinna Polütehnilises Instituudis kaitses hiljuti väitekirja «Füüsikalise modelleerimise meetodi rakendamine ehitus- ja arhitektuuriakustika probleemide lahendamisel» arhitektuurikateedri assistent Malle Jaaniso.

● Vabariigis viibis tuntumaid nõukogude näitekirjanikke Aleksei Arbuzov, kes tutvus siin Eesti NSV Riikliku Noorsooteatri, RAT «Vanemuise» ja L. Koidula nim. Pärnu Draamateatri uute lavastustega.

● Leetu sõitis RAT «Estonia» lavastaja Paul Mägi, kes lavastab Kaunase Muusikateatris operetti «Viini veri». Kunstnik on R. Renter RAT «Estoniast».

● Valiti välja filmid, mis saadetakse Balti vabariikide, Valgevene ja Moldaavia stuudiote IX filmifestivalile. Viimane etapp vennasvabariikide filmitöötajate loomingulises võistluses auhinnale «Suur merevaik 68» leiab aset Riias 6.—13. aprillini. Kunstilistest filmidest esitatakse festivalile režissöör K. Kiisa «Keskpäevane praam», mis on loodud J. Smuuli stsenaariumi järgi, ja A. Liivese stsenaariumil põhinev «Viini postmark» (režissöör V. Käsper).

Festivalile saadetakse veel S. Školnikovi lühidokumentaalfilm «Boris Vilde», A. Dobrovolski «Tallinna mosaiik», E. Tuganovi värviline populaarteaduslik film «Žanri sünd», sama autori nukufilm «Kurepoeg» ja H. Parsi «Kaval-Ants ja Vanapagan», neli möödunud aasta paremat ringvaatefilmi ja mitu reklaamfilmi. Väljaspool võistlust demonstreeritakse festivalil režissöör Ü. Tambeki dokumentaalfilmi «Tallinna saladused», V. Karassovi filmi V. Kingissepast — «Eelkäija» ning Ü. Tambeki populaarteaduslikku filmi «Jo-lemi».

● Moskva Jermolova-nim. teatris esietendus 23. märtsil Ameerika dramaturgi Tennessee Williamsi «Klaasist loomaaed». Lavastas L. Koidula nim. Pärnu Draamateatri lavastaja Kaarin Raid.

MARIE UNDER 85

Poeesia maailmapildis on eesti luulel ainulaadne koht naisluuletajate suure osatähtsuse tõttu, mis avaldus juba varakult. Seitsmekümne aasta eest ilmunud «Eesti naisluuletajate album» sisaldas näiteid tervelt kolmekümne kahe autori värsistamislustist. Tõsi küll, neist on ajaproovile vastu pidanud üksnes kaks. Kui mullu ilmunud antoloogiasse «Eesti luule» oskasin saja kahekümne autori hulka naisluuletajaid valida ainult kakskümmend neli, siis ei muuda see meie algteesi. Esiteks on sääranegi proportsioon mujal üsna pretsedenditu. Ent tähtsam on loomingu kaal. Arvan, et mõnigi suur ning vana kultuurrahvas võiks uhkust tunda, kui nende luulet ehiks Koidula, Underi, Alveri, Merilaasi, Vaarandi, Niidu ja ehk ka mitme teise meie poetessi looming.

Jätkem konstrueerimata väärtuse, tähtsuse, kuulsuse pingerida. Kunstis on see võimatu ja mõttetu. Pealegi on igal tõelisel luulesõbral oma subjektiivne kaal, ja see on hea ning loomulik.

Ühes ei ole kõige erinevamategi maitsesuundadega luuleharrastajatel juba ammu kahtlust, et Marie Under kuulub eesti suurimate luuletajate hulka. Selles veenduti juba poole sajandi eest, kui ilmus ealdasa võrdlemisi hiline debüütkogu «Sonetid». See on eesti luule stiiliühtsemaid raamatuid mitte ainult klassikalise sonetivormi tõttu. Siin valitseb buduaari, koduaia, supelranna mikromaailm ja selle keskuses küps naine oma emaröömudega ning eelarvamustevabade erootiliste elamustega. Seesama keskkond, needsamad motiivid korduvad tagasihoidlikumal ning abitumal kujul järgmises, «Eelõitsengu» nime kandvas luuletuskogus, mis koondab endasse Underi varasemaid, «Sonettide»-eelseid luuletusi. Sellele järgnenud «Sinine puri» jätkab varasemate meelisteemade arendamist ning süvendamist. Poetessi esikkogudele nii iseloomulik ekstaas —

Ah! toredaim on elamine maine
ja vägev vere surematu püüd.

— — — — — — — —
Nii ahnelt tühjendan ma elulaeka
kui surmamõistetu — kel vähe aega.

ei ole taandunud, kuid elurõõmu ja -janu otsesõnaline poeetiline deklaratsioon võtab nüüd varjundatuma kuju. «Sinises purjes» avalduvad ended hilisemast filosoofilisest, mediteerivast Underist.

1920. aastal ilmunud kogus «Verivalla» tungib ühiskond oma hädade ja kannatustega esmakordselt Marie Underi luulesse. Eesti lüürikas pääseb domineerima niinimetatud ajaluule, ja Undergi väljub nüüd intiimsete elamuste tundeküllasest ringist. Viimane hakkaski oma ilust ja tundeehtsusest hoolimata tunduma ebakõlalisena sõjaõuduste keskel.

Kui imelik: Ma elan! Paremal ja
vasemal haud kõrval haua
— — — — — — —
Ja mina tohin elada! Mis eest?!
— — — — — — —
Suur viha hinges voogab: saada
hääks.

Ühtaegu sotsiaalsete motiivide sissetungiga näib toimuvat murrang luuletaja seni nii harmoonilises, päikeselises, elurõõmust ülevoolavas hinges. Hakkavad helisema sisemise lõhestatuse traagilised noodid:

Ja nii olnd ikka, et und ei liial mu
lauge vahele palju mahu.
Ja nii jääb ikka: mul pole rahu,
mul rahu pole, mul pole rahu.
Ma rüüpan rõõmu, ent miski minus,
see kipub kannatama nõnda,
see kavalam kui mina ise:
see kurnab õnnest vaid piina mõnda.

Ja nii jääb ikka... See tunne süveneb järgmises luuletuskogus, mis kannab pealkirja «Pärisosa» ja tõuseb valdavaks Underi hilisemas loomingus. Ka kogu «Rõõm ühest ilusast päevast» helged hetked on varjundatud õnne antipoodi pidevast juuresolekust.

Avaldanud lühikese aja kestel järjepannu viis luuletuskogu, ei rutta luuletaja järgmistega. Ent just siis, ajavahemikus 1923 kuni 1929, küpseb voos, mille tuumakus on erakordne mitte ainult autori, vaid kogu eesti luuleloomingus. Nende aastate vili salvestub kolme üksteise järel ilmunud kogusse: «Hääl varjust», «Rõõm ühest ilusast päevast» ja «Õnnevarjutus». Meeletumad mured, kannatamine koos elu vaeslastega, jubedate muistendite kangastumine, sealsamas aga heledatel päevadel looduse avastamise vallutav rõõm, panteistlik ühtesulamine kõiksusega —

Nõnda tõusta maa alt mullast,
nagu meistki igaüks,
tälta oma lennuiha: ülesl
küsimata, miks.
— — — — — — — —
Ning ei mingit hirmu tunda:
nagu mäng see lehepild —
suremine neile ainult uue olemise sild.

Säärast ellusuhtumist sisendades on kergem vähemalt teeselda kurtust kontvõõra koputust kuuldes —

Ma tulen, ma tulen, tee lahti uks!
Olen mure ja teen su õnnetuks.

Järgmise kaheksa aasta värsivoos, koondatuna kogudesse «Lageda taeva all» ja «Kivi südamelt», näitab luulemeisterlikkuse jätkuvat kasvu.

Kontvõõra Mure koputus muutus summutamatuks 1942. aastal ilmunud kogus «Mureliku suuga» ja on Underi edasisegi loomingu lakkamatu saatja.

Järgnev loominguperiood kulgeb võõrsil. Sügavalt heldima sunnivad ta rohked, vapustavalt lihtsad ning tundepingelised koduigatsuslaulud kogus «Sädemed tuhas» ja eesti filosoofilise luule ehedad näited seni teadaolevas viimases luuletuskogus «Ääremail». Marie Underi esimene luuletus ilmus trükis 1904., «Ääremail» aga 1963. aastal. Seega on tegemist väga pika, nüüd juba kuus ja pool aastakümmet kestnud loomingulise teega, pideva arenguga, kusjuures viimati mainitud väsimusmärkideta kogu näitab kunstiküpsuse uusi kvaliteete.

Eelnevad põgusad märkmed pole teadagi võimelised kuigivõrd avama maailmaklassi kuuluva luuletaja Marie Underi suure loomingu rikkusi ega selle mõningaid vastakaid probleeme. Paraku polegi meil seni veel jõutud ta elutöö väärilise kirjandusteadusliku läbivalgustamiseni. Lohutav on teada, et ulatuslikuma monograafia kirjutamisele on ometi juba asutud. Loodetavasti saavad lugejad sedamööda senisest rikkalikumalt uustrükkides tutvuda ka Underi luule endaga. Järjekordne võimalus selleks ei lase kaua oodata: ««Loomingu» Raamatukogu» annab peatselt laialdase läbilõike luuletaja viimasest loominguperioodist võõrsil.

27. märtsil sai Marie Under 85-aastaseks. Kahjuks pole ta seni võimalikuks pidanud realiseerida nägemust —

Taas tulnud olen. Tuntud paplireast
lööb vastu jällenägemise tund.
Ju paistab valge maja mände seast...
Ons tõelisus või näen ma õndsat und?
— — — — — — — —

Ma olen kodus. Enam miskist
muust
ei mõtle unne vajuv harras meel.
Ma uinun nagu varjat jõulupuust
mis särab unelmaisse veel ja veel.

Muidugi oleksime soovinud, et eesti luule armastatud matroon oma aupäeval oleks viibinud meie keskel, kodumaiste lillede keskel. Ta luule juured võrsuvad nende lilledega ühisest mullast. Ja mis veelgi tähtsam: kõigile ühtsete üldinimlike probleemide poeetiline kajastus on ületanud kitsad keelepiirid ja saanud internatsionaalseks ühisvaraks. Avaldame luuletajale lugupidamist, tänu ja uute laulude ootust.

Paul Rummo

Marie Under

Üksteisest pimesi me mööda käime,
on kõigil ümber pingul' tõmmat kest:
me näeme nukke, varje — mitte inimest,
kuid ometi — me pole, mida näime.

Ent vahel seisatame, miski kõlas!
Mis heli, viis, mis kaunis sõna-läit!
Sa äkki kannad vilja-sületäit —
ja nagu keegi raputas sind õlast.

Siis näeme virgudes all kiirte-uhte,
kui pilgu valgusesse saame maast:
sa polegi see tuules lendlev laast —
sa inimeseks saand all taide-puhte.

Ürgigatsustes kui me süda põdes —
nüüd saand me tagasi, mis osa meist.
Ei enam võõrista me teineteist,
kui Ilu kaudu viivuks imetlend me Tõde.

(Kivi südamelt, 1935)

TEATRIKUU 1968

Teatriühingu ettevõtmistest

Märtsikuu on toonud Teatriühingusse väga tõtlikud päevad — on ju ühing üks keskusi, kes korraldab ning koordineerib praegu toimuva teatrikuu plaanide elluviimist. Kuna V vabariiklik teatrikuu on juba lõppemas, siis palusime ühingu aseesimehel Ants Päielil vastata mõnele küsimusele.

Mida uut on teatrikuud toonud meie teatriellu?

Teatrikunsti propageerimise aspektist on neid üritusi raske ülehinnata. Teatrikuudel on sündinud sellised teatrit propageerivad vormid nagu teatripäevad koolides ning ettevõtetes, on intensiivistunud luuleõhtute korraldamine, populaarsuse on võitnud näitlejate loomingulised õhtud, noorte teatritele lähendamiseks on hakatud korraldama retsensioonide ning kirjandite võistlusi. Teatrikuudega seoses sündisid noorte teatrisõprade klubid Rakveres, Viljandis, mitmed on veel loomisel. On saanud tõsiasjaks, et koguni rajoonide kaupa käiakse ühiselt teatrites. Nii tegid Paide rajooni teatrihuvilised ühise teatrimatka Tallinna teatritesse. Nende eeskujule järgneti Rapla rajoonis. Siinkohal tahaksin eriti märkida Paide kultuuriülikooli teatrifakulteedi osatähtsust, kus töö on huvitavalt korraldatud. Seal on olnud mitmeid asjalikke etenduste arutelusid ning kohtumisi teatriinimestega.

Ja käesoleva tearikuu erijooned?

On väga hea, et käesoleva teatrikuu deviisiks on «Teater ja noorus». See keskendab teatripropaganda ühele küsimuste ringile ning tihendab teatrite koostööd kommunistliku noorsooühinguga ja üldse noortega. Uudselt viisime seekord läbi noorte näitlejate kokkutuleku — näitliku praktilise õppuse ning kohtumiste laadis. Loodan, et sellest on rohkem kasu kui pikkadest kõnedest. Mõndagi püütakse teatrikuul teha ka teoreetilise mõtte liikumapanekuks. Nii viidi Nukuteatris läbi teoreetiline konverents teemal «Teatri osa lapse emotsionaalsel kasvatamisel». 31. märtsil on Noorsooteatris teoreetiline konverents teemal «Teater ja noorus», kus vahetatakse mõtteid selle teatri repertuaari ja kunstilise taseme üle. Sinna ootame külalisi vennasvabariikidest — kriitikuid ja režissööre.

Seekordse teatrikuu puhul kriipsutaksin alla rahvateatrite aktiivsust paljude ettevõtmiste korraldamisel. Rõõmustas ka rahvateatrite sõnakunstivõistlus, mis sedapuhku oli osavõturohkem ning kunstiliselt tasemelt palju küpsem kui mullu.

Milline on olnud Teatriühingu osa seekordsel teatrikuul?

Üldse on Teatriühingu algatusel läbi viidud 13 ulatuslikumat teatripropaganda üritust. Kuu jooksul peaaegu üle päeva üks. Nimetada võiks teatripäevi Abja keskkoolis, Aravete 8-kl. koolis ja Vinni sovhoosis, RAT «Estonia» solisti Aino Külvandi loomingulist õhtut Valga kultuurimajas, RAT «Vanemuise» solisti E. Ani ja näitleja E. Koppeli loomingulist õhtut Võru kultuurimajas jne. Tänavu me veel selleni ei jõua, kuid perspektiivis on, et aasta jooksul toimuks igas koolis vähemalt üks teatripäev. Arvan, et edaspidi saame sellega hakkama.

Teatrikuude kontosse tuleb aga kanda ka see, et Eesti NSV Teatriühing hakkas meie teatrikunsti aktiivsemalt tutvustama ka väljaspool vabariigi piire. Meenutagem siin meie noorte vokalistide esinemist Moskva Näitlejate Majas, Tiit Kuusiku ja Liidia Panova loomingulisi õhtuid Leningradis. Püüame korraldada ka ühiseid üritusi — näiteks mõni päev tagasi lõppes Tallinnas Balti liiduvabariikide ja Valgevene NSV vokalistide võistlus.

Võimalusi vastastikuste sidemete tihendamiseks on veelgi. Sellest oli juttu hiljuti Tallinnas lõppenud vennasvabariikide teatriühingute esindajate kokkutulekul. Siin tehti ettepanek — võiks hakata vastastikku vahetama teatritegelaste delegatsioone, kes pikema aja jooksul tutvuksid kohaliku teatrieluga, korraldada teatrite tänapäeva tutvustavaid näitusi jne.

Mis on Teatriühingu edasises töö plaanis?

Teatrikuu küll lõpeb, kuid teatripropaganda jätkub. Aprillis ja mais on plaanis teatriaktivistide nõupidamised. Aasta lõpupoole toimub ÜLKNÜ 50. astapäevale pühendatud noorte lavajõudude ülevaatus.

Organisatsioonilises osas seisab ees lavastajate sektsiooni loomine Teatriühingu juurde. Sektsiooni tööd hakkab juhtima V. Panso. Sektsioonist peaks kujunema midagi loomingulise laboratooriumi taolist, kus tulevad päevakorda need lõigud näitlejatöös, millele on vaja esmajoones tähelepanu pöörata. Sellel sektsioonil peaks kujunema eriti tihe kontakt meie lavakujundus-sektsiooniga, mis avaldaks mõju meie teatrite sisulisele tööle ning teatrikultuurile.

Võistlesid rahvateatrite sõnakunstnikud

Möödunud laupäeval oli Tallinnas rahvateatrite sõnakunstnike V vabariiklik võistlus, millest võttis osa 32 esinejat. Kõige rohkem osavõtjaid oli P. Pinna nim. Rahvateatrist, J. Tombi nim. ja Narva Rahvateatrist. Žürii — K. Ader (esimees), A. Ehin, M. Stein, T. Aav, B. Lülle ja S. Pappel — jagas auhinnad järgmiselt:

I preemia sai Jaak Tamleht (P. Pinna nim. Rahvateater), II preemia väärilisi oli kaks — Meedi Viilpson (E. Vilde nim. Tartu Rahvateater) ja Sirje Rikas (P. Pinna nim. Rahvateater), III preemia said Maia Demin (P. Pinna nim. Rahvateater), Ilmar Kudu (Võru Rahvateater) ja Madli Kristjuhan (J. Tombi nim. Rahvateater).

Erqutuspreemiate saajaid oli seitse: Ene Pärtelpoeg ja Ly Mets (mõlemad P. Pinna nim. Rahvateatrist), Vassili Orjol ja Sergei Startšenko (Tallinna Laevastiku Ohvitseride Maja Rahvateater), Heino Jalai (E. Vilde nim. Tartu Rahvateater), Galina Galler ja Konstantin Vetšerski (Narva Rahvateater).

Pioneeride teatri dekaad

24. märtsil avati Tallinna Pioneeride Palee teatri XI dekaad, mis on pühendatud ÜLKNÜ 50. aastapäevale. Noortele etendatakse dekaadi päevil B. Rabkini komöödiat «Kosmiline külaline», J. Raczevski nukunäidendit «Jutuke-ketike», M. Karanovi ja V. Ljovšini nukunäidendit «Kass-kiidusk» ja E. Laido näidendit «Edu saladus». Need on lavastanud S. Vaag.

Huviga jälgiti ka teisi etendusi, nagu Mai Talvesti «Suure kivi juures», Richard Uutsemaa «Signaal kolm vilet», J. ja W. Swembergeri «Kolm põrsakest» jt.

29. märtsil etendub T. Gabbe 3-vaatuseline muinasjutt «Tuhkatriinu» eesti keeles ja 31. märtsil sama lavastus vene keeles. 31. märtsil on kavas katkendeid S. Rannamaa «Kasuemast» ja R. Kaugveri näidendist «Lastele alla 16 aastat keelatud». Kokku antakse pioneeride teatri dekaadil koolinoortele 13 etendust. Etendustele on sissepääs tasuta. Dekaad kestab 31. märtsini.

A. Suurvärav

Olustvere Sovhoostehnikumis

toimus Eesti Raadio poolt korraldatud raadiokuulajate konverents, kus vahetati mõtteid Nõukogude armee 50. aastapäevale pühendatud kuuldemängude tsükli üle (E. Kazakevitši «Luurajad teel», M. Jariši «Väike ringisõit», R. Kaugveri «Varjend», L. Aškenazy «Kantud tee» arvele»).

Kohtumisel olid kuuldemängude toimetaja A. Maasik, raadioteatri pearežissöör L. Martin, kuuldemängude osakonna juhataja V. Kruus, luuletaja H. Muller ja kirjanik R. Kaugver.

Raadiokuulajatest võtsid konverentsil sõna õpetaja I. Juurak, õpilane L. Teder ning tehnikumis kaugõppesessioonil olevad A. Kõva ja E. Tsäärо.

Sõnavõtjad kõnelesid kuuldemängude suurest populaarsusest maatöötajate seas, kuid märgiti, et paljudel juhtudel on saateaeg olnud ebasobiv. Tehti ka märkusi kuuldemängude sisu ja helikujunduse kohta.

Kohtumine lõppes sooviga kirjanikele kirjutada rohkem maatöötajate elust.

O. Mölder

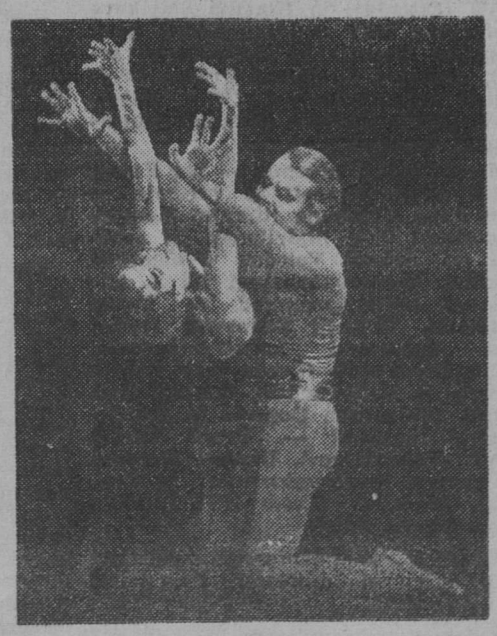

Täna esietenduvad «Estonias» Mai Murdmaa lavastuses Béla Bartóki «Võlumandariin», «Barokkvariatsioonid» Joseph Haydni muusikale ja George Gershwini ballettrevüü «Ameerikalane Pariisis». Uusi balletilavastusi juhib dirigent Eri Klas, kunstnik on Mari-Liis Küla. Peaosi tantsivad: «Võlumandariinis» Juta Lehiste ja Janis Garancis (hiljem Hermann Gorohovnikov ja Eesti NSV rahvakunstnik Tiiu Randviir), «Barokkvariatsioonides» Tamara Soone ja Jüri Lass (Eesti NSV teeneline kunstnik Aime Leis ja Janis Garancis), «Ameerikalases» Aime Leis ja Janis Garancis (Tamara Soone ja Jüri Lass).

Piltidel (vasakul): stseen lavastusest «Ameerikalane Pariisis», esiplaanil Eesti NSV teeneline kunstnik Aime Leis (Pariislanna) ja Janis Garancis, kõrval — Juta Lehiste (Prostituut) ja Janis Garancis (Mandariin) «Võlumandariinis».

Mõttevahetuseks Eesti Kinematograafistide Liidu II kongressi eel

Ka film võiks olla kunst

Kunst on regionaalne, rahvuslikult määratletud terviklik organism, mis muutub ja areneb, võttes vastu sobivaid välismõjusid ning emiteerides samasuguseid ka väljapoole. (Regionaalsus ei tähenda isoleeritust, kunst on ülejäänud maailmaga seotud lõputute sidemetega Kunsti peamiseks muutumisjooneks on tema sisemine uuenemine.

Eesti filmid on peaaegu kõik võetud üleliidulisele ekraanile ning mõni isegi välismaale müüdud. Selles suhtes on see kunstiliik statistiliselt teistega võrreldav. Eesti filmi mahajäämus ei ole ainult mõõdetav sellega, et ta pole üleliidulist soodsat tähelepanu äratanud.

Et teada saada eesti filmi armetusest, pole vaja seda võõrsilt küsima minna. Eesti filmid ei ole veel kunstiteosed, neil pole oma kordumatut nägu, nad sarnanevad kogu maailma halbade filmidega.

Selline omanäolisus, unikaalsus on omane näiteks eesti tarbekunstile, muusika, poeesia, graafika, maali parimale osale. Isegi teatril ja skulptuuril on eeldusi jõuda välja avastusliku ehk päriskunstini. Kõike seda ei saa öelda praegu veel eesti filmi kohta.

Unikaalne kunst toetub rahvuslikule eripärale ja traditsioonidele, on aga samal ajal tingimata sisurikas ja loomult eksperimentaalne, laboratoorne kunst, kujundades omakorda toda rahvuslikku eripära ning luues traditsioone.

On ehk filmikunst midagi seesugust, mis ei mahu rahvuslike kultuuride raamesse? Või on meil tegemist mingi üleüldise rahvusega, mille täieõiguslik esindaja on üleüldine filmikunst? Ei seda ega teist. Kõikjal on filmikunst — kui ta kujutab endast üldse kunsti — saanud rahvuskultuuri üheks osaks, tihti isegi juhtivaks osaks (Itaalia, Tšehhi). Kõik nõukogude filmid, mis väärivad kunstiteose nime, on konkreetses mõttes rahvuslikud (vene, gruusia, leedu karakterid, olukorrad, vaim, temperament).

«Tallinnfilmis» valitses pikka aega filmitegijate meeskond, kes polnud huvitatud noorte loominguvõimeliste inimeste tulekust filmistuudiosse. Väga aeglaselt, suurte raskustega toimus vajaliku filmitehnika muretsemine. Tänane üsnagi poolik tehniline baas ja kesine loominguline koosseis on uute jõudude pikaajalise võitluse tulemusena võrreldamatu sellega, mis oli 12—15 aastat tagasi. Uuenemine aga peab olema pidev protsess ning kõiksugused tagasivaatavad võrdlused ei tohi meid lohutada. Eesti filmikunsti olukorra parandamiseks on vaja kõigepealt luua loomingulised tingimused «Tallinnfilmis».

Tõelist filmikunsti saab teha üksnes loomisvõimeline režissöör, kelle loomingulisel tööl baseerub (seega sõltub, allub) kogu stuudio majanduslik ja tööstuslik mehhanism. Et «Tallinnfilmis» on kogu aeg loomulikuks peetud majanduslike jõudude kunstivastast võitlust (ülimalt edukat võitlust), siis tuleb ka sellistest enesestmõistetavatest asjadest rääkida. Sest kahjuks on stuudio majandusjuhid veel üpris kaugel arusaamisest, et lõppkokkuvõttes kujuneb majanduslikult efektiivseks (kasumit andvaks) ikkagi vaid kunstiväärtuslik film. Tänapäeva «filmiturul» läheb kahesugune toodang: lööv kommertsfilm, mis on orienteeritud nn. «laiale» vaatajale, ning kõrgetasemeline kunstiline film, mida vaatab üha laienev nõudlikum publik. Löökfilmide tootmises ei suudaks «Tallinnfilm» kunagi konkureerida suurte kombinaatidega. Jääb üle ainult rahvuslikult omanäoliste kunstiliste filmide loomine, mis erinevad kõikide teiste maailma filmistuudiote toodangust selle poolest, et nende kunstilises koes on eesti rahvuse iseloom ja eesti temperamendile omane maailmanägemine.

Selline teos sünnib enamasti loova eksperimendi tulemusena. Laboratoorne kunst aga ongi ju orgaaniliselt omane «Tallinnfilmi»-taolistele väikestuudiotele, massifilme loob suurtootmine.

Tõelist kunsti saab luua isiksus. Kollektiivset kunsti pole kunagi olnud ega saa ka kunagi olema (ideed ja kujutluste maailmad sünnivad teatavasti peades ning pea on võrdlemisi individuaalne organ).

Filmi võime nimetada sünteetiliseks või veel kuidagi, see ei lükka ümber tõde, et kunst — see filmilik, nägemuslik, spetsiifiline alge — temas on individuaalne. Ja selleks isiksuseks, kes filmikunsti loob, on režissöör. Stsenaristi, operaatori, kunstniku, näitleja ja teiste filmitegijate kunst on tervenisti allutatud lavastaja kavatsustele. Lavastaja püstitab ülesande ning pärast valib selle, mis tema kujutluste teosele ainuvõimalikuna sobib. Lavastaja töö tulemus sõltub paljudest nii loomingulistest kui ka tehnilist laadi tingimustest, ent keegi teine siiski tema eest filmi valmis ei tee (küll aga saavad teised palju ära teha filmi rikkumiseks, raskuste veeretamiseks lavastaja ette).

Uuem filmikunst on ühe autori olemasolu filmis veenvalt tõestanud. Uute suundade valguses tunduvad naeruväärseina kunagised vaidlused, kumb on autor, kas stsenarist või režissöör. Muide, sellised vaidlused said tulla üksnes sellest, et kõiki kunstiliike püüdi meil üksaeg allutada kirjeldusele ja süžeele (elemendid, mis ka kirjanduses võivad olla vaid kunsti teenistuses). Meie traditsioonilised ekraniseeringud ja ilusad kirjanduslikud stsenaariumid, mis ilmuvad «Iskusstvo Kinos», on oma olemuselt filmikunstile võõrad. Filmi tuleb «kaitsta» kirjanduse eest — seda tõestab kogu uus filmikunst. Ja muide, seda tõestab ka selle kunsti lapsepõlv kuni tummfilmi kõrgperioodini välja. Uut, tõelist filmikunsti (neorealismijärgne Itaalia film, Prantsuse uusim laine, uus Inglise film, USA sõltumatud, Tšehhoslovakkia filmid) seob kino algusaastatega mitte üksnes uue vaatamiskunsti vahendite leidmisele pühendatud otsingud, vaid ka mitmed välised tunnused. Üheks selliseks on, et režissöör on ise ka oma filmi stsenaariumi autor (algusaastatel oli ta ka operaator). Tõsi, kaasaegses filmis on ka vastupidine tendents: stsenaariumi kallal töötab terve hulk mehi — üks annab idee, teine loob süžee, kolmas kirjutab episoode, neljas on dialoogide meister jne. Niiviisi tehakse tavaliselt kommertsfilme (mis ei ole muide halva filmi sünonüümiks, neid eitada või taunida on sama, mis taunida ajaviitemuusikat või seiklusromaani; head löökfilmid on mitu korda filmilikumad «Tallinnfilmi» toodangust). Käsitöölik lähenemine stsenaariumile osutab veel kord tema teisejärgulisele osale filmikunstis.

Ainult lavastaja-käsitööline tahab nii-öelda valmisstsenaariumi, see tähendab teise mehe peas valminud kujutlust. Et kaks inimest ei näe sama asja täiesti ühtmoodi, siis ei saa lavastaja teha stsenaristi filmi, oma jaost aga on ta algusest saadik loobunud. Ja tulemuseks on mittekunst.

Keegi vist ei usu, et muusikast võiks ettekujutust saada kirjelduse järgi. Aga filmikunsti suhtes arvatakse, et siin võib otsustada luukere-stsenaariumi järgi: kas tulevane film üldse võib õnnestuda või mitte.

Esialgu jääb kirjanik tõenäoliselt veel mõneks ajaks filmitöö juurde, kuid seejuures peab ta kirjutama üksnes kindlale lavastajale, kelle kavatsusest ta lähtubki. Loomulik aga on, et lavastaja, kes suudab materialiseerida idee filmivahendites, suudab ka selle armetu kirjandusliku karkassi kokku klopsida, mis on vajalik raamatupidamisele. Võimalik on aga muidugi ka mingi koostöö kirjanikuga — ühine kobamine, ekslemine, otsimine, kus kirjaniku mõte võib lihtsalt aktiviseerida lavastaja filmikujutlust.

Veelgi naiivsem on arvamus, nagu saaks kunstiloomingus määravat osa etendada administratiivne juhtimine.

Filmikunsti nagu kogu kultuuri saatus oleneb tegijatest ja ainult nendest. Kui vägevaid dekreete ka ei kirjutataks, kui tõsiseid tellimusi administratiivkorras ka ei antaks, sellest kunst oma kvaliteedis ei muutu. Mõned kujutavad enesele ette, et loo toimetuskolleegium ja siis kohe hakkavad tulema stsenaariumid, moodusta kunstinõukogu ja paraneb kvaliteet. Kunst on oma olemuselt intiimne ning teda ei saa kuigi oluliselt aidata ükski konsultant, kunstinõukogu ega kolleegium. Ka toimetajat ei ole stsenaristi ja režissööri vahele vaja. Vähemalt pisikesel Eestimaal peaksid need kaks kunstnikku teineteist ilma tutvustajainstantsita leidma — kui tegemist ei ole tüdinud käsitöölistega, kes ise ei püüagi koostöö võimalustega kursis olla. Kõrgeimaks otsustajaks režissööri loodud filmi üle peaks olema vaataja, kes tutvub filmiga pärast filmi valmimist (vaataja mitmetasemelisus on tuntud, seepärast on autoriteetsete otsuste tegijaks ikkagi kõige asjatundlikum vaataja — filmikriitika, loominguline intelligents). Kollektiivsed arutelud ja poolelioleva materjali läbivaatamised võivad kunstile oma pealiskaudsusega vaid kurja teha. Kunst nagu armastuski ei salli ega vaja nõuandjaid ja arutajaid.

Kui aga režissöör petab usaldust, kui ta on teadlikult haltuurat teinud, siis saab ta karistada eelkõige sellelt asjatundlikult vaatajalt ja temaga ei tee ükski stuudio, kes on publikust sõltuv ettevõtja, uut lepingut. Ka sellise asjakorralduse puhul võib tekkida terve rida probleeme traditsioonilise mõistetavuse ning uudsust taotleva kunstikeele kokkupõrkumiste tõttu, kuid see on juba kunsti igavene probleem ja annaks jumal meie filmiasianduses jõuda selleni, millega me kokku puutume eesti uue muusika, maalikunsti ja poeesia puhul. Senikaua aga ei ole me kaugemal jutust käsitöö üle.

Siiani pole veel ükski «Tallinnfilmi» režissöör tõelise loomiseni jõudnud, on toppama jäädud käsitööliku tehnika, paljude ämmaemandate ja mõtteloiduse taha. Selleks on kaasa aidanud kogu filmitegemise süsteem ja «Tallinnfilmis» valitsev õhkkond. Kas siin ei peitu üks põhjusi, miks meil ei tule filmi juurde uusi jõude. Asjata ei sea A. Beekman oma novellartiklis («Sirp ja Vasar» nr. 8) režissööri töö põhieelduseks kompromissi. Sellises süsteemis töötava režissööri puhul ongi raske aru saada, kas ta on juba filmi tulles olnud andetu või on arvutud sekeldused muutnud ta mõtteloiuks, küüniliseks, abituks käsitööliseks.

Ja üldse tuleb ebaõigeks pidada filmistuudio juurde koosseisuliste režissööride ja kirjanike kohtade loomist. Tsunftivaim põhjustab seisangut.

Momendist alates, mil stuudio on režissööriga lepingu sõlminud, peavad viimasel olema täielikult vabad käed oma kunstikavatsuse teostamiseks, töö lõpetamiseks. Majanduslik, administratiivne ja loominguline järelevalve on töö sellel etapil kurjast. Need on määratud stsenaariumi ja eelarvega. Ka stsenaariumi eellugemisse tuleb suhtuda kui väga tinglikusse astmesse, sest stsenaarium kajastab tulevast filmi eelkõige režissööri jaoks, kõrvaline inimene võib näha selles mingit muud filmi või ei näe üldse midagi.

Siin toodud stuudio—režissööri vahekorrad aga jäävad kahjuks esialgu veel unistuseks, sest seatud inimeste hulgas leidub ikka neid ilmeksimatuid, kes kangesti tahavad juhtida ja administreerida. Aga isegi selle süsteemi raames oleks Eesti filmistuudiol võimalik mõndagi ära teha.

Esiteks: tuleks lasta filme teha nendel, kes tahavad ja suudavad midagi öelda, mitte aga ainult nendel, kes on «Tallinnfilmi» koosseisu pidama jäänud. Seda ei maksa karta, et võimelisi inimesi ei jätkuks. Aga need inimesed peavad tahtma nimelt filmikunsti teha, nad peavad ennast selle kunsti struktuuri sisse tunnetama. Kas nad siis tulevad teistest kunstiliikidest või mujalt, pole oluline. Loomulikult ei saa ainult sellele lootma jääda, et filmikunsti päästaksid ainult teiste kunstiliikide esindajad või koguni juhuslikud proovijad.

Teiseks: loomulikult peaksid need uued filmitegijad olema noored inimesed ja neile peab olema antud võimalus piiramatult eksperimenteerida. Kinnituseks üks näide: ka Tšehhoslovakkia on suhteliselt väike vabariik, käesoleval ajal on tšehhi film üks huvitavamaid maailmas. Selle filmi suur õitseng algas 1962. aastal, kui Praha filmiinstituudi järjekordne režissööride lend tuli välja oma debüütfilmidega. 16 noore — nisut üle kahekümne aastaste inimeste — filmidest said 15 rahvusvahelisi auhindu. Kõiki neid filme iseloomustab julge loominguline otsing.

Kolmandaks: kui need noored filmilikult mõtlevad inimesed tegeliku filmitööga kokku puutuvad, tekib neil vajadus selle spetsiifilise käsitöö õppimiseks. Siis peaks neile leitama võimalus õppima suunamiseks või tuleb luua õppimistingimused kohapeal. Võib olla akadeemilise kunstiõppimise põhimõtteline vastane, ei saa aga eitada teatud oskuste treenimise vajadust. Pole mõtet igaühel uuesti avastada näiteks montaaži aabitsatõdesid, liikuvat kaamerat jne. Ainult vähevõimekatele inimestele jätab õppeasutus oma stampide ja võtete süsteemi jäljed. Ka ÜRKI-l on oma stambid — maitsetute detailide kuhjamine ja võltstähenduslikkus —, mis on äratuntavad paljude selle õppeasutuse lõpetajate filmides.

Seepärast ei peaks ÜRKI olema ainus koht, kuhu noori andeid õppima suunata. Samuti tuleks ka praktiseerida tulevaste lavastajate stažööriks saatmist kodumaiste ja ka välismaiste huvitavate režissööride juurde. Eesti kunstnikel on ajaloos tihti tulnud õppida välismaa akadeemiates, mis iseenesest pole aga kunagi kindlat edu taganud. Seda ei taga ka vanem ja õigem korraldus — kui kunsti õpiti üksikute suurte meistrite juures (stuudiod). Kunst läheb edasi ainult siis, kui temasse tulevad andekad isiksused. Aga abistada käsitöö omandamisel ning ülemaailmse informatsiooni hankimisel neid siiski saab ja see peakski olema kunsti juhtida püüdvate asutuste põhiline mure.

Probleemi näha ei ole raskem, kui leida lahendust. Probleem on teada ja selle nägemine ei vaja süvateaduslikku tööd. Raske — ja võib-olla isegi võimatu — on leida aegunud asjakorralduse raames teostatavat lahendust ning veel raskem seda ellu rakendada.

Arvo Valton

Eesti Kinematograafistide Liidu II kongress

Eeloleval teisipäeval, 2. aprillil kell 12 avatakse Heliloojate Majas (Imanta t. 7) Eesti Kinematograafistide Liidu II kongress. Päevakorras on: Eesti Kinematograafistide Liidu sekretäri I. Kosenkraniuse ettekanne «Kokkuvõtteid viiest loominguaastast eesti nõukogude kinematograafias ja eelseisvatest ülesannetest», liidu revisjonikomisjoni esimehe A. Pessegovi aruanne ja Eesti Kinematograafistide Liidu uue juhatuse ning revisjonikomisjoni valimine.

Meis ei taha olla, ei ole
Vaikiv, ununev leheküljeaegade-raamatus...
Meie tahame elada ja kirjutada
Aegade-raamatusse...!

ANNA HAAVA

Muresid ja mõtteid eesti filmist

Oleme uhked oma kehakultuurlaste-sportlaste saavutustele Lurichi, Abergi ja Hackenschmidti hiilgeaegadel — ja oleme uhked ka oma tänapäeva kehakultuurlaste saavutustele. Oleme õigusega uhked Köleri, Viiralti ja Kristjan Raua üle, oleme uhked meie üldlaulupidude ning Tobiase, Süda ja Artur Kapi üle, oleme uhked Menningu, Altermanni ja Pinna üle, oleme uhked Vilde ja Tammsaare üle ning ei pruugi ka praegu meie tänapäeva kujutava kunsti, muusika, teatrikunsti ja kirjanduse parimate saavutuste pärast silmi maha lüüa. Oleme uhked kõigi oma mineviku ja tänapäeva kultuurisaavutuste üle mitte sellepärast, et me ise oleksime ennast uhkeks upitanud, vaid et teised rahvad on meie kultuurisaavutustest, samuti meie väljapaistvate teadusinimeste töödest lugu pidanud, et oleme teiste rahvaste suhtes kultuuri alal suutnud olla mitte ainult saaja, vaid ka andja osas. Me ei ole kadedad, et Tartu meest Hackenschmidti omal ajal nimetati «vene lõviks», me ei ole pahased, kui «Humanité» oma Viiralti nekroloogis kõrvutas meie suurt kunstnikku Rembrandti ja Dürериga. Olime ja oleme veendunud, et oma kultuuri kõrgtippude kaudu oleme ületanud rahvusliku piiratuse ja saavutanud rahvusvahelise taseme (kaubanduskeeles — «maailmastandardi» taseme).

Kahjuks ei saa me eelöeldut laiendada kõige noorema, massilisema, võimsama kunstiliigi — filmi kohta, kuigi eeldused filmide loomiseks teiste kunstiliikide küllalt tähelepandava arengutaseme tõttu peaksid meil käepärast olema. Tõsi, filmikunst ei ole mitte ainult kirjanduse, näitekunsti, helikunsti, kujutava kunsti süntees, vaid päris uus, alles eelmisel sajandil sündinud ja käesoleval sajandil tugevasti juured alla saanud kunst, millel on oma keel, filmikeel. Ent vaatamata oma spetsiifikale, toetub ta siiski kõigile teistele kunstidele nagu Eiffeli torn oma neljale võimsale jalale. Need jalad on meil tugevad, ja ometi oleme kuulnud kurtmist, et eesti filmikunst ei suuda ega suuda võtta jalgu alla.

Selles kurtmises on palju tõtt. Vähe on eesti filme, mis on võitnud tunnustuse teistes liiduvabariikides, veel vähem neid, mis on pääsenud üle Nõukogude Liidu piiri teiste rahvaste kinolinale.

Viimastel nädalatel enne Eesti Kinematograafistide Liidu 2. aprillil algavat kongressi on selle mahajäämuse pärast paljudes sõnavõttudes ja artiklites muret tuntud (Lennart Meri, Aimée Beekman, Boris Tamm, Uno Laht, Kineast). Allakirjutanu ühineb mitmete esitatud teesidega, siinkohal tahab aga eriti rõhutada üht: eesti filmikunsti baasi tuleb otsustavalt laiendada (ka süvendada), et tippu saaks kõrgemale ehitada. Liiga kitsas, organisatsiooniliselt ja majanduslikult peamiselt ainult «Tallinnfilmile» toetuv, on meie filmikunsti vundament.

Kas eesti koorilaulu kõrge tase oleneb ainult elukutselistest lauljatest? Ei, samavõrra või veelgi enam neist kümnetest tuhandetest inimestest, kellele laul ja muusika on kõrvalharrastus, mitte elukutse, ja kellest üksnes parimad, andekamad, töökamad, õpihimulisemad (muusikakoolides, konservatooriumis) pääsevad edasi kutseliste lauljatena teatritesse, ringhäälingusse, filharmooniasse või mõnda palgalisse koori. Kümneid tuhandeid filmiamatööre meil pole, küll aga tuhandeid, kuid ka nende hulgast pole seni nii mitmedki, kelle andekus seda vääriks, suutnud endale suure kunsti juurde teed sillutada.

Andekas laulja saab oma võimeid näidata kõigepealt koduses ringis, edasi rahvamaja juures asuvas laulukooris, rajooni kunstilise isetegevuse ülevaatusel, vabariiklikul ülevaatusel kõrge kvalifikatsiooniga kutseliste muusikainimeste ees, kes tõelist annet juba meie muusikakultuuri huvides vaevalt saatuse hoolde jätavad. Filmiamatöör saab oma kitsasfilmi näidata kitsas koduses ringis, filmiamatööride klubis, vahest ka vabariiklikul ülevaatusel — kaugemale ta oma kitsasfilmiga vaevalt pääseb. Kinodes ei näidata kitsasfilme lihtsalt tehnilistel põhjustel. Kuid suurt, päris tõelist filmiaparaati ei suuda ega saagi filmiamatöör endale muretseda ja pole neid ka filmiamatööride klubidel. (Ooperisolistil oli aga ta «lauluaparaat» juba sündides kaasas, see oli tal vaja ainult aastatepikkuse töö ja õpingutega «fookusse» seada.)

Ent aparaat pole amatöörist kutseliseks kineastiks saamisel ainsaks takistuseks, sest kunstilise filmi valmistamine nõuab omaette loomingulist kollektiivi, organisatsiooni, majanduslikke kulusid. Nõnda tulebki, et enne läheb kaamel läbi kitsa nõelasilma, kui filmiamatöör oma kitsasfilmiga filmi suurde kunsti sisse pääseb.

Ja ometi peaksime kõige andekamatele neist sinna tee leidma, sellest räägivad enam kui selget keelt need üksikud kõigi raskuste kiuste amatööride valmistatud kõrgetasemelised filmid, mis seni avalikkuse ette on pääsenud. Kas või Eduard Vilde jutustuse «Kippari unerohi» ainetel linastatud 30-minutiline lühifilm «Maarja», mida mõni aeg tagasi televisioonivaatajad võisid jälgida ja mida Vilde muuseumi direktor Elem Treier oma retsensioonis kõrgelt hindas. Ent milliseid raskusi võites see film valmis — sellest saaks juba ise filmi. Kui «Tallinnfilmil» iga kunstilise filmi valmistamiseks kulub ligi kolmsada tuhat rubla (võrreldes suurte filmistuudiotega on see veel äärmiselt tagasihoidlik summa), valmis «Maarja» Tallinna Vineeri- ja Mööblivabriku paari töölise isiklike mõnesajarublaste säästude arvel, nii et selget võlga (ikka isikutele, mitte asutustele) on veel ainult 50 rubla. Seejuures ei saanud ei lavastaja, operaator ega näitlejad kopikatki (panid veel omast käest lisaks ajakulule ka mitmed sõidukulud juurde — kõik sündis entusiasmist, armastusest Vilde ja filmi vastu. Kui «Maarja» filmigruppi oleks aga finantseeritud kas või ainult ühe protsendiga sellest, mis saab «Tallinnfilmi» grupp, kuidas oleks see tööd hõlbustanud!

Igas rajoonis ilmub rajooniajaleht, mis on hädavajalik rajooni elu valgustamisel ja suunamisel. Igas rajoonis on mitu kino — kas ei võiks neis näidata kohalike filmiamatööride valmistatud dokumentaalfilme või ka «Maarja»-taolisi kunstilisi filme! Edaspidi võiksid «Maarjatest» kasvada täismeetrаazilised kunstilised filmid ja kui nende valmistamiseks kuluks kas või 10% «Tallinnfilmi» ühe linastuse kuludest — 30 tuhat rubla, siis tasuks säärase filmi näitamine ka ainult meie vabariigi piires valmistamiskulud, ilma et film ilmtingimata püüakski pääseda üleliidulisele ekraanile. Me ju ei nõua oma kirjanduselt säärast taset, et iga Eestis trükitud raamat peaks tõlgitama vene keelde ja pääsema, ütleme, Vladivostoki lugeja kätte. Aga võib-olla just seepärast, et me seda ei nõua, ilmub meil küllalt raamatuid, mida tõlgitakse vene keelde ja mida mitte ainult Balti

(Järg 4. lk.)

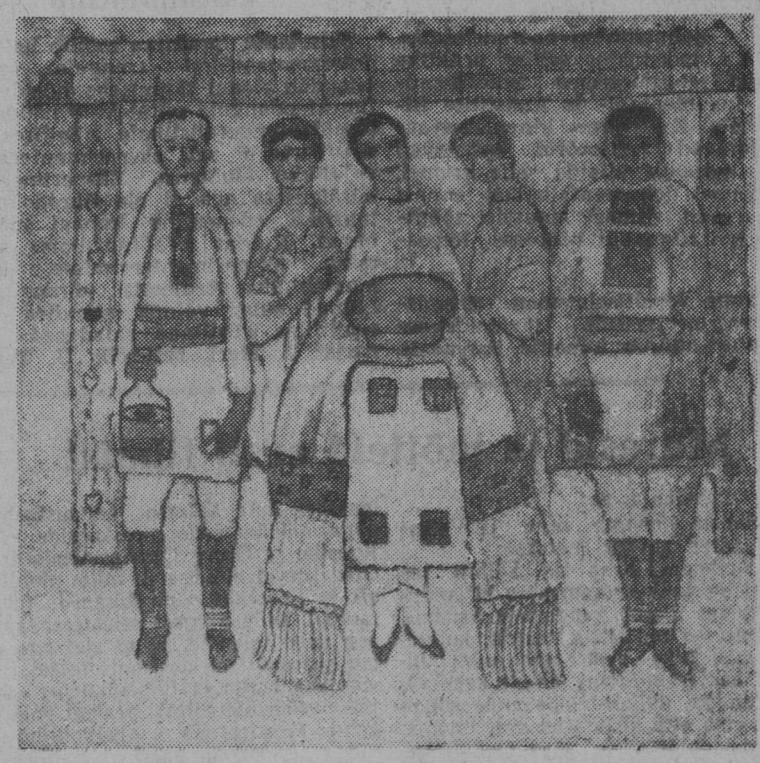

MIHHAIL GREKU «Külalislahkus» (õli, 1967)

Kadrioru kunstimuuseumis avati moldaavia kunstniku Mihhail Greku tööde näitus. Kuuekümne viimastel aastatel loodud maali hulgas on ka esimene variant hiljuti üleliidulisel Oktoobri juubelinäitusel erilist tähelepanu äratanud kolmikmaali «Inimese elu» ühest osast. Väljapaneku avamise puhul sõitis kohale selle autor Mihhail Greku.

Mõttevahetuseks Eesti Kinematograafistide Liidu II kongressi eel

Kaks üksiklast ühes seltskonnas

Pärast Teist maailmasõda on filmikunst läbi teinud hämmastava sisulise ja mahulise arengu. Alustades neorealismist ja lõpetades tšehhi kinematograafia fenomenaalse esilekerkimisega oleme võinud viimase kahekümne aasta jooksul klassikaliste filmimaade renessansi kõrval jälgida paljude uute suveräänsete filmiriikide tekkimist kinematograafia maailmakaardile. Need protsessid on andnud piisavalt materjali selleks, et selgelt näha, missugused kindlad seaduspärasused tingivad iseseisva tähtsusega filmikunsti sünni ja arengu. Esimeseks seaduspärasuseks on rahvuslikus kultuuriprotsessis tärganud sisemine vajadus filmikunsti edendamise järele. Teiseks ja minu arvates samavõrra tähtsaks seaduspärasuseks on olnud filmidokumentalistika avangardne osa selles sünnis ja arengus. Elavnemine on alati alanud dokumentaalfilmis, et siis sealt orgaaniliselt üle kanduda kunstilisse filmi. See tähendab, et dokumentaalfilm pole kinematograafia vähem tähtis kõrvalharu, nagu meil üldiselt arvatakse, vaid on mobiilne eelsalk, kus sünnivad ja kristalliseeruvad tegelikkuse kinematograafilise käsitlemise uued võtted, kasvab baas tulevasteks kunstiavastusteks.

Eesti kinematograafias ei ole niisugused seaduspärasused toimunud. Dokumentaalfilme hakati meie stuudios regulaarselt tegema 1948. aastal, kunstilisi filme 1955. aastal. Vahepealse seitsme aasta jooksul ei olnud stuudio kroonikafilmid veel kaugeltki sellisele arenguastmele jõudnud, et nad oleksid võinud endast kujutada esteetilist baasi kunstilise kinematograafia rajamiseks. Et see nii läks, on tookordset olukorda arvestades isegi mõistetav. Märksa raskem on aga mõista, miks ei ole kõigi järgnevate aastate vältel stuudios dokumentaalfilmi ja kunstilise filmi vahel tekkinud elustavat vereringet, miks on säilinud ebaterve isolatsioon.

Kui me silmitseme «Tallinnfilmi» kroonikaosakonnas tegutsenud režissööride kirevat nimekirja, siis näeme, et kahekümne aasta jooksul meie filmidokumentalistika ilmet kujundanud inimesed jagunevad järgmistesse põhigruppidesse:

a) «gastroleerijad», kes on tulnud ja läinud ning kelle loomingulisest pärandist elavad stuudio seinte vahel ainult veel mõned anekdoodid;

b) režissöörid, kes on kunstilise filmi tegemisel lootusetult läbi kukkunud;

c) kroonikaoperaatorid, kelle tegelik ampluaa on ainult ringvaatepalade filmimine;

d) paar-kolm režissööri ja operaatorit, kes on kutsumuse järgi filmidokumentalistikasse tulnud, ning teist niisama palju «autsaidereid».

Viimane grupp ongi andnud selle vähese väärtusliku, mida võib meie dokumentaalfilmide kontosse kanda.

Siin ongi vastus. Rahvusliku kinematograafia tekkimise seaduspärasuste ignoreerimine, nende vägivaldne forsseerimine on osutunud karuteeneks ka meie dokumentaalfilmikunstile. Stuudio kroonikaosakond oli aastaid kohaks, kuhu suunati tööle inimesi, kes kunstilisse filmi ei kõlvanud või e n a m ei kõlvanud (aeg läks siiski edasi!). Niisugune praktika ei saanud mööduda jälgi jätmata. Tagajärjeks on nüüd kahekordne isolatsioonirõngas.

E s i t e k s. Selle praktika tulemusena kogunes kroonikaosakonda inimesi, kellel puuduvad võimed meie dokumentaalfilmi edasi viia ja kes on huvitatud ainult oma positsiooni säilitamisest stuudios. Arusaadavalt aitasid need inimesed rõõmuga kaasa valli ehitamisele, mis takistab väljastpoolt stuudiot inimeste tulekut meie filmikunsti. Seega lõigati läbi ka võimalus meie filmidokumentalistika kaadri pidevaks uuenemiseks-noorenemiseks. T e i s e k s moodustus sellise praktika tagajärjel stuudiosisene isolatsioonirõngas dokumentaal- ja kunstilise filmi vahele. Kunstilises kinematograafias töötavad režissöörid eelistavad aastaid seisakus viibida selle asemel, et vahepeal dokumentalistikas ennast proovida, sest viimast teguviisi tõlgitsetakse kui rünnakut võõrasse kapsaaeda.

Niisugune topeltisolatsioon, sisemiste arenguprotsesside järjepidevuse puudumine mõjub kunstile halvavalt.

Sundseis

Projitseerime nüüd sellele ajaloolisele taustale stuudio kroonikaosakonna praeguse tegevuse. Osakond valmistab aastas 36 ringvaadet, 8 dokumentaalfilmi, 1 populaarteadusliku filmi ja pidevalt suureneval arvul mitmesuguste ametkondade (tavaliselt väljaspool vabariiki asuvate) tellitud filme. Sealjuures on iseloomulik, et 1958. aastast alates on kroonikaosakonna toodangu maht kasvanud ainult tellimusfilmide arvel. Dokumentaal- ja populaarteaduslike filmide arv stabiliseerus sellest aastast peale, tellimustööde arv aga suurenes, kuni ta läinud aastal ületas dokumentaalfilmide arvu (13 tellimusfilmi) ja moodustab ka tänavu 9 nimetust (pluss veel viis 1969. aastasse üleminevat).

Mida see tähendab? Sisuliselt seda, et kroonikaosakonna tähelepanu kulub: esiteks ringvaadetele, mis informatsioonilisena (vähemalt praegusel kujul) on oma tähtsust juba minetamas ja milleks kulutatavate summade otstarbekamale kasutamisele oleks ülim aeg mõelda, teiseks ametkondlike huvide rahuldamiseks mõeldud tellimusfilmidele, ja alles kolmandas ning viimases järjekorras dokumentaal- ja populaarteaduslikele filmidele, mis teoreetiliselt võttes peaksid olema stuudio kroonikaosakonna pärisosa.

Võib teha ainult ühe järelduse. Stuudio juhtkond on huvitatud eeskätt kroonikaosakonna toodangu mahust ja sellepärast ta suurendabki sihikindlalt kommertstoodangu osatähtsust. Konkreetseid ajendeid leiame kaks. Esiplaanil on majandusmeeste iseendast õilis soov garanteerida stuudio k o g u t o o d a n g u plaani täitmine. Kuna kunstiliste filmide valmistamise tsüklit ei ole õnnestunud rütmiliseks muuta, siis peab need tühimikud täitma kroonikaosakonna toodangu suurendamine tellimusfilmidega. Tähtsuselt teiseks põhjuseks on vajadus anda kõigile kroonikaosakonna koosseisus olevatele režissööridele ja operaatoritele enam-vähem võrdselt tööd, s õ l t u m a t a n e n d e v õ i m e t e s t. Mis võib selleks veel paremini sobida kui tellimusfilmid, mille puhul on tõsiselt arvestatavaks kriteeriumiks vaid tellija heakskiit!

Näiliselt on kõik ilus ja õige. Kuid ilmselt stuudios ei märgata, et sellega saetakse oksa, millel istutakse. Ainult majanduslike näitajate kummardamine välistab loominguliste otsingute riski, mis omakorda tõstab kroonikaosakonnas aukohale loomingulise personali selle osa, kes on valmis igal ajal iga teemat vastu võtma ja tähtajaks realiseerima. See aga sunnib stuudio juhtkonda eelkõige kommertsprodukt-siooni suurendamise teed jätkama ka siis, kui selleks enam tegelikku vajadust polegi. Nii tekib sundseis, mis kangesti meenutab doktor Doolittle'i reisidest meelde jäänud kummalist elukat nimega Lükkamind-Tõmbansind...

Illustratiivsus kui kunstiprintsiip

Niisugune praktika mõjub halvavalt dokumentaalfilmi arengule, sest ta laiendab plaani täitmiseks mõeldud tellimustoodangule esitatavaid nõudeid ka filmidokumentalistikale. Sellises atmosfääris ei saa eksperimenteerimine vajalikku eluõigust. Eksperimenteerimisõiguseta aga ei ole filmidokumentalistika edenemine kunagi mõeldav olnud. Kuidas «Tallinnfilmis» suhtutakse eksperimenteerimisse, iseloomustab üks võrdlemisi värske näide. Läinud suvel valmis stuudios laiekraanifilm «Tallinna saladused» (stsenarist L. Meri, režissöör Ü. Tambek, operaator A. Sööt, helilooja A. Marguste). Tahtmata siinkohal «Tallinna saladustele» hinnangut anda, võin siiski öelda, et see on üks otsingulisemaid teoseid kogu stuudio ajaloos, ja selle voorused ning puudused väärivad asjatundlikku analüüsi ja järeldusi. Stuudios aga tehti nimetatud filmist üpris iseäralik järeldus. «Tallinna saladused» oli üks nendest kahest filmist, mis mullu ainsatena pälvisid III kategooria, s. t. praktiliselt madalaima hinde, mille järgmine aste on juba täielik loominguline praak. Kuna kategooriahinne ikkagi peegeldab mitte ainult filmi tehnilist kvaliteeti, vaid ka filmi kui kunstilise terviku väärtust, siis võib nimetatud aktist välja lugeda, et näiteks reklaamfilmid «Puuvillased kangad», «Mootorjalgratas» ja «Margariin», mis kõik said kõrgema hinde, andsid hindajate arvates meie kultuurielule rohkem kui «Tallinna saladused»...

Halvustav suhtumine eksperimenti kasvab pahatihti üle halvustavaks suhtumiseks probleemfilmidesse. Siin hakkab täiel häälel kaasa rääkima veel üks kunstiväline tegur. Stuudio juhtkonna silmis on dokumentaalfilmi väärtuse tõsiseks kriteeriumiks (peale tema tähtajalise valmimise) veel see, kas film võetakse üleliidulisele ekraanile või mitte. Näiliselt jälle õige seisukoht. Aga mida see tegelikult tähendab? Eluliste probleemide analüüsiva käsitlemise põhieelduseks tänapäeva filmidokumentalistikas on sünkroonvõtete rikkalik kasutamine. Elavat sõna ohtralt sisaldavate filmide tee üleliidulisele ekraanile on muidugi mõnevõrra keerulisem, sest sünkroonteksti tõlkimine valmistab tavalisest suuremaid raskusi (subtiitritega filme keeldub üleliiduline filmilaenutuskontor vastu võtmast). Sel põhjusel ei pääsenud vabariigi piiridest kaugemale «Reportaaž kuritööst» (stsenaristid S. Kiik, V. Anderson, režissöör V. Anderson, operaator M. Dorovatovski). Teine probleemfilm «Inimene ja loodus» (stsenarist ja režissöör M. Port, operaator T. Kuzmin) lükati tagasi põhjendusega, et analoogilise probleemi kohta olevat Nõukogude Liidus üks film juba tehtud (?!). Niisiis ei pääsenud need kaks viimastel aastatel a i n u k e s t katset dokumentaalfilmis midagi tõsisemat käsitleda üleliidulisele ekraanile. Ja sellest piisas, et nendesse hakati stuudios suhtuma nagu ebaõnnestnuud teostesse («Inimene ja loodus» on teine film, mis 1967. a. sai III kategooria).

Mis siis üle jääb? Jääb üle hall keskpärasus, nn. ülevaatefilmid, millest meie filmidokumentalistika põhiliselt koosnebki ja mis ei ole praktiliselt midagi muud kui rikastatud temaatilised ringvaated. Illustratiivsuse suund filmidokumentalistikas, mis mitmetes vennasvabariikide stuudiotes on juba otsustavalt üle parda heidetud, õilmitseb meil rahulikult edasi, sest m e i l o n i l l u s t r a t i i v s u s m u u d e t u d k u n s t i p r i n t s i i b i k s. Küllap sellepärast, et illustratiivsus ei ohusta (isegi näiliselt mitte!) midagi ega kedagi, võimaldab rahulikult plaani täita ja vastab suurepäraselt kõigi nende huvidele, kes ei taha oma tervist loomingulise riskiga rikkuda.

* * *

Niisugused on iseloomulikumad tingimused, mis on kujundanud meie filmidokumentalistika palge. Peaks pikemata selge olema, et tardumusest vabanemine on võimalik a i n u l t olukorra muutmise teel. Ja muutmine peab olema radikaalne, poolikud abinõud ei vii kuhugi. Niisugune radikaalne abinõu on olemas: v i i a k õ i k k r o o n i k a o s a k o n n a r e ž i s s ö ö r i d j a o p e r a a t o r i d ü l e t ö ö l e i g a l a a s t a l u u e n d a t a v a t e l e p i n g u t e a l u s e l. See samm looks kroonikaosakonnas normaalse õhkkonna, kutsuks esile virgutava loomingulise konkurentsi, avaks stuudio kitsa ukse neile, kellel on tõsist tahtmist ja (tõenäoliselt) ka oskust midagi kaalukat öelda dokumentaalfilmi väljendusvahenditega. Seda aga on meie filmidokumentalistikal vaja nagu õhku. Midagi võimatut niisuguse abinõu rakendamises ei ole. Lepingu alusel töötava režissööriga on loodud «Tallinnfilmi» kõige kunstiküpsem dokumentaalfilm «Eelkäija» (stsenarist ja režissöör V. Karasjov, operaator K. Kivi, helilooja V. Tormis), samuti eespool mainitud «Inimene ja loodus». Teatud kogemused on seega juba olemas.

Kogu küsimus seisneb aga selles, kas stuudio loominguline personal ja juhtkond tunnustavad uuendamisvajadust kui vältimatust.

Valdeko Tobro

Tallinna Kunstisalongis saab tutvuda Moskva skulptori Ernest Neizvestnõi joonistustega. Väljapanekute hulgas on illustratsioone Dante, Dostojevski ja teiste teostele, vabagraafilisi kompositsioone, samuti skulptuuride kavandeid. P i l t i d e l: E. Neizvestnõi «Kukkuja» (vasakul) ja «Dante ja Vergilius põrgus».

Seitsmes ülevaatus

Polütharidusmajas on avatud Tallinna Fotoklubi seitsmes aruandenäitus (tööpäevadel kl. 12—19-ni). Näitus on avatud 12. aprillini.

Tööd on seekord jagatud kahte gruppi. A-grupis on 95 fotot (neist 3 värvilist) 20 autorilt, B-grupis — 89 fotot (värvilisi 8) 24 autorilt. Esimest kohta sedapuhku välja ei antud. Teise koha väärilisena tunnistati: V. Rähni «Aken», V. Vahi «Marianna», O. Kilsa «Viruväravad», V. Rahe «Vanalinn», «Pargis» ja «Hommik karjamaal», H. Paltseri «Mägi...». Kolmanda koha said: R. Kärneri «Naise portree», H. Lepiksoni «Õngemehed» ja «Karjala järvekene», P. Pere «Lõunatund» ja «Kaljukotkad» (mõlemad värvilised), H. Paalvelti «Kiisu portree» ja «Ajastu rütm», L. Peegli «NB!», A. Kimberi «Fotograafika» ja «Akt must-valges», A. Didriku «Muulile» ja «Jõgi», D. Jegorovi «Kiiremini», H. Vanaveski «Kadrioru tamm».

P i l d i l: V. Vahi «Marianna»;

Teatrikuu näitustest

Teatri- ja Muusikamuuseum on sel aastal nagu eelmistelgi just teatrikuu vältel pannud erilist rõhku teatripropagandale. Näitused ja mälestuste õhtud on siiani loonud sellise töö põhilised vormid.

Käesoleval teatrikuul on muuseum eksponeerinud Tallinnas ja teistes vabariigi suuremates ja väiksemates keskustes 7 teatrialast näitust. Nii on saadetud Narva Gerassimovi-nim. Kultuuripaleele Rakvere Teatrit tutvustav näitus. Pärnu uues teatrimajas on näitus «Revolutsiooniteema Eesti teatrite lavadel». J. Tombi-nim. Kultuuripalees on NSV Liidu rahvakunstniku Ants Eskola 60. sünnipäevaks koostatud väljapanek. Rapla rajooni kultuurimaja käsutuses on 2 väiksemat näitust. V. Kingissepa nim. TRA Draamateatris lisandus seal juba pikemat aega kestnud eesti proletaarsele teatrile pühendatud näitusele M. Gorki 100. sünni-aastapäeva tähistav ekspositsioon.

Juba omamoodi traditsiooniks on saanud vestlused ulatuslikumatel uurimistöödel põhinevate näituste üle. Seda teevad muuseumi teaduslikud töötajad. V. Kingissepa nim. Draamateater on alati lahkelt võimaldanud koolinoorte ekskursioonidel oma fuajees olevaid Teatri- ja Muusikamuuseumi väljapanekuid külastada. Ligi 80 linnakutsekooli nr. 12 õpilast kohtus seal revolutsioonilise liikumise ja proletaarse teatri veterani Alma Vaarmaniga.

Märtsi algul oli muuseumis vanema teadusliku töötaja Lilian Kirrepe juhtimisel mälestuste õhtu Ruut Tarmost, mida korrati ka Rapla rajooni kultuurimajas. Televisioonis anti saade «Hilda Gleserit meenutades», mille stsenaariumi autor oli samuti L. Kirrepe.

Muuseum kasutab siinkohal juhust, et tänada nende õhtute lahkeid esinejaid E. Antsonit, H. Vaagi, K. Toomi ning M. Mikiveri.

Muresid ja mõtteid eesti filmist

(Algus 3. lk.)

mere, vaid ka Ohhoota mere ja Vaikse ookeani ääres huviga loetakse.

Meie kirjanduse baas on küllalt lai, seepärast on valik suurem ning kirjandus oma tippudes ulatub kaugemale paistma. Sama lugu on muusikas, teatris, kujutavas kunstis. Miks peab aga eesti filmikunst aastas piirduma ainult kahe või kolme filmiga, millele juba enne sündimist on otsa ette kirjutatud vali finantsorganisatsioonide käsk: jõua üleliidulisele ekraanile, muidu sa ennast ära ei tasu, muidu me sulle eluõigust ei anna! See käsk jalus, jõutaksegi kuidagi ka ehk üleliidulise vaataja ette, aga seni on see sündinud enamasti vähese rõõmuga — igatahes ilma säärase vaimustustormita nagu näiteks meie meeskooride või Tiit Kuusiku ja Georg Otsa esinemised. Aga Otsa kõrval ei seisa ju mitte ainult Kuusik ja Ernesaks, vaid kümned tuhanded lauljad, kelle hulgast selekteeruvad kogu aeg uued talendid. Filmi alal aga ei toimu säärast selekteerumisprotsessi (kas või juba laulja ja filmiamatööri «aparaatide» erinevuse tõttu), pealegi pole kohta, kuhu selekteeruda. «Tallinnfilmis» on viis režissööri ja paari kunstilise filmi juures aasta kohta ei jätku isegi neile vfiele alati tööd.

Allakirjutanu on toonud näiteid, ei oska aga anda valmisretsepti, kuidas meie tuhandete filmiamatööride hulgast andekamaid välja valida ja neile kunstiliste filmide loomiseks võimalusi anda. Aga sellele probleemile peavad kõik need lahendust otsima, kes ei taha, et meie filmikunst liiga kitsal alusel edasi baseeruks ja seetõttu ka tulevikus täisverelise elu asemel ainult edasi hingitseks.

Kõik teised kunstid on sündinud sajandeid tagasi, siis kui meie rahvast praegusel kujul õieti veel polnudki. Filmikunst on käesoleva sajandi kunst — kas me siis praegu rahvana, ühe Nõukogude liiduvabariigi rahvana oleme nii mannetud, et me ühisel jõul ei saa sellele uuele kunstile jalgu alla ega tuult tiibadesse? Meie rahva iive on väike — kuid me ei taha olla vaikiv, ununev lehekülg aegade raamatus... Me tahame elada ja kirjutada aegade-raamatusse ka — filmikirjas.

AADU HINT

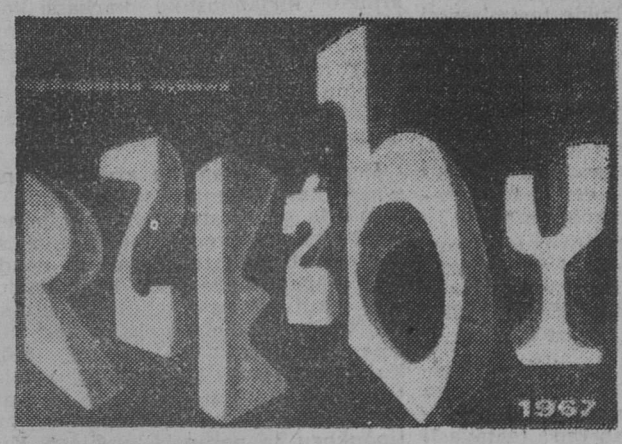

Näitus Poola plakateist

Teaduste Akadeemia Raamatukogu fuajees on välja pandud valik Poola plakateid. Need tõi kaasa hiljuti Poolas loomingulisel matkal viibinud kunstnik Afred Saldre, kellele poola graafikud andsid plakatid üle kingitusena Eesti NSV Kunstnike Liidule. Sõna «rzezby» ülemisel plakatil tähendab lõikekunsti, alumine on tsirkuseplakat.

KULTUURITÖÖTAJATE PLEENUM

Moskvas lõppes NSV Liidu Kultuuriministeeriumi kultuurharidustöö nõukogu pleenum, mis kestis kaks päeva. Pleenum oli pühendatud kultuurharidustöö 50. aastapäevale ja selle töö edasise täiustamise teedele. L. Danilova (NSV Liidu Kultuuriministeerium) ettekande põhjal arenenud diskussioonist võttis osa ligi 30 inimest.

Enamiku sõnavõttude teemaks oli kultuurharidustöö suur riiklik tähtsus meie päevil. Kultuurharidussüsteemis töötab praegu enam kui 2 miljonit aktivisti. Üksnes rahvaülikoolide tööst võtab osa üle 200 000 teadlase, kirjaniku ja kunstitegelase. Meie riik määrab planeerimise korras kindlaks klubiliste asutuste võrgu arengu perspektiivid. 1970. aastal on meie maal 140 000 klubi, rahvamaja ja raamatukogu.

Praegu tegelevad klubiliste asutuste töötajad probleemidega, mis on nende ette seatud seoses ettevõtete üleminekuga viiepäevasele töönädalale.

V. I. Lenini 100. sünni-aastapäevaks valmistumise käigus organiseerib NSV Liidu Kultuuriministeerium maaklubide ja muuseumide töö ülevaatuse ning üleliidulise matka Leniniga seotud paikadesse.

Pleenumil esines kõnega NSV Liidu kultuuriminister J. Furtseva. (TASS)

ESTICA

● *Kirjastuse «Dnipro» väljaandel ilmus Kiievis Paul Kuusbergi romaan «Andres Lapeteuse juhtum», mille on ukraina keelde tõlkinud I. Buše.*

● *Ajakirjas «Nauka i Religija» nr. 3, 1968 ilmus pealkirja all «Saale ja Tanel» järgneva jutustusena Lilli Prometi «Tütarlaps mustas». Tõlkinud Gennadi Muravin.*

● *Poola 2-miljonilise tiraažiga ajakirjas «Przyjaciołka» nr. 6, 1968 ilmus Alina Lisowska ja Endla Knoche tõlkes Lilli Prometi lühinovell «Kotkas».*

● *Ajaleht «Literatura un Māksla» avaldas J. Žigursi tõlkes Juhan Smuuli monoloogid «Hea meremeeste Hoidja» ja «Tuulevaikuse lugu».*

● *Ajakiri «Zurnalist» avaldas oma märtsinumbris Sergei Muratovi vestluse Eesti Raadio ja Televisiooni Komitee esimehe asetäitja Ado Slutski ja Eesti Raadio sotsioloogiliste uurimiste grupi juhataja Asta Tamrega pealkirja all «Astuge sisse, palun». Kirjutises vaadeldakse Eesti Raadio sotsioloogide tööd, uudseid vorme ringhäälingu tööpraktikas ning kõige laiema kuulajateauditooriumi hõlmamist Eesti Raadio kava koostamisele.*

● *Rootsi kunstiajakiri «Konsthistorisk Tidskrift» avaldas möödunud aasta viimases numbris kunstiteadlase Villem Raami artikli Tallinna Toomkiriku ehitusajaloost. Samas on toodud ka 19 illustratsiooni. Peatähelepanu on artiklis asetatud uutele seisukohtadele kiriku ajaloos, mis tulid ilmsiks ehitusmälestise restaureerimistööde ajal aastail 1956—1957 ja 1959—1962.*

● Tšehhoslovakkia ajakirja «Domov» käesoleva aasta esimeses numbris on järjekordselt juttu meie vabariigi kunstist. Artiklis «Leili majake» («Loolin domeček») jutustab Velio Asi, kuidas elavad 11 kilomeetrit Tallinnast eemal «Leili ja Ilmar ja Kadri ja Mari ja vanaema Anne ja koer Pauka». Jutt on majakesest, milles elab üks perekond. Kirjutis ja selle juurde kuuluvad üksteist fotot tutvustavad maja, mille autor on arhitekt Henno Sepman ja sisearhitekt Leila Pärtelpoeg.

«Kullaketrajate» kontserdid

Käesolev aasta algas J. Tombi nim. Kultuuripalee tantsuansamblil «Kullaketrajad» kontserdireisiga Vilniusse. J. Tombi nim. Kultuuripalee laval esinetakse iseseisva kontserdiga 1. aprillil. Kavas on rahvaste tantsud. Sama kava korratakse 3. aprillil «Vanemuises», kus naistantsuansamblit toetab Tartu kõrgemate koolide lõpetanute meeskoor Roland Laasmäe juhtimisel.

TR Konservatooriumi lavakunstikateeder tähistab Maksim Gorki 100. sünni-aastapäeva näidendiga «Põhjas». Selles näidendis leiavad Gorki põhiteemad — inimene ja tõde — kõige kirglikumat käsitlemist. Et neid tänapäeval täie jõuga kõlama panna, on lavastuses rõhk, olustikku taandades, mõttele asetatud.

«Põhjas» lavastas Grigori Kromanov, kujundas Eesti NSV teeneline kunstnik Lembit Roosa. Esietendus toimub 28. märtsil Noorsooteatri laval.

Pildil: Bubnov (Ago Saller), Luka (Kalju Komissarov) ja Vaska Pepel (Raivo Trass).

Eesti NSV Riiklik Vene Draamateater tõi lavale M. Lvovski ja V. Korostõljovi näidendi «Nähtamatu Dimka». Lavastas L. Švarts.
Pildil: Dimka (E. Brusnitsina) ja Vasja (G. Tsvetkov).

Missuguseid raamatuid on tänavu oodata Eesti NSV Teaduste Akadeemiast

Sotsialistliku töö kangelase akadeemik J. Eichfeldi 75-ndaks sünnipäevaks ilmunud artiklitekogumik «Maa uuendamise teel» oli tänavune akadeemia esimene väljaanne. Sellele järgnes akadeemik H. Habermani kaua aega trükikojas seisnud putukatemääraja «Eesti jooksiklased». Teised raamatud bioloogia ja loodusteaduste valdkonnast on aga alles tulemas. Kõige enne peaksid lugejateni jõudma kahe Tallinnas toimunud teadusliku sessiooni materjalid — lindude füsioloogiat käsitlevate ettekannete kogumik ja kogumik, mille artiklite käsitlusobjektiks on hahk. Ornitoloogia alalt ilmub veel ingliskeelne brošüür Matsalu lahe linnustiku kohta. Meie loodusteaduslik kirjandus rikastub tänavu ka ühe suurväljaandega — rikkalikult illustreeritud teadusliku käsiraamatuga «Eesti NSV järved», mis ilmub kirjastuse «Valgus» väljaandel. Laia lugejaskonda peaks huvitama kogumik «Loodusteaduste ajaloost Eestis» ja Tallinna Botaanikaaia uurimuste vastne köide «Taimede introduktsioonist Eesti NSV-s». Botaanikaaia töödest ilmub omaette brošüürina veel K. Kildema «Maastikulise uurimise põhisuundi Eestis». Looduseuurijate Seltsilt ilmuvad peale järjekordse aastaraamatu veel kogumikud «Loodusteaduste ajaloost Eestis» ja «Eesti noorte füüsikute töömailt», mis on seltsi täppisteaduste sektsiooni viies väljaanne.

Kitsamale eriteadlaste ringile on määratud Zooloogia ja Botaanika Instituudi töötaja J. Vilbaste uurimus Primorje krai tsikaadidefaunast.

Ajaloo Instituudil on tänavu plaanis «Eesti NSV ajaloo» III köide, mullu vene keeles imunud V. Gussarova ajaloolise ülevaate ««Volta» tehas» eestikeelne väljaanne ning teine, veelgi mahukam töö üksiku tööstusettevõtte, sedapuhku tsementitehase «Punane Kunda» ajaloost, mille autorid on O. Karma, O. Landberg ja P. Normak Kaalukas lisa meie ajalooteadusele on H. Ligi monograafia «Talupoegade koormised Eestis XIII sajandist XIX sajandi alguseni».

Keele ja Kirjanduse Instituudilt ilmub «Eesti kirjanduse ajaloo» III köide, ning lugejani jõuab ka «Eesti rahvalaulude antoloogia». Emakeele Seltsil ilmub peale järjekordse aastaraamatu veel kogumik murdetekste (kolmas), pealkirja all «Tuulik, kadakas ja leib», mis sisaldab, nagu arvata võibki, mõnusaid ütlemisi Saaremaalt. Fr. R. Kreutzwaldi nimelise Kirjandusmuuseumi «Paar sammukest eesti kirjanduse uurimise teed», mis on kujunenud aastaraamatuks, ilmub tänavu kuuendat korda. Kirjastuse «Eesti Raamat» plaanis on ka Kirjandusmuuseumi töötaja E. Aaveri koostatud Lydia Koidula luuletuste teaduslik väljaaanne.

Majanduse Instituudi vastse doktori E. Vindi uurimus põllumajanduse intensiivistamise majanduslikust efektiivsusest Eesti NSV-s on võetud kirjastuse «Valgus» plaani, nagu sama instituudi põllumajandusökonoomia sektori järjekordne kogumikki. Tänavune «Põllumajandusökonoomika küsimusi» on muide juba kuues. Kogumik «Eesti rahvamajandus teel kommunismile» ilmub aga kirjastuse «Eesti Raamat» väljaandel.

Akadeemia kõige auväärsema eaga väljaandest, mullu 150-aastaseks saanud «W. Struve nimelise Tartu Astrofüüsika Observatooriumi Publikatsioonidest», ilmub tänavu XXXVI köide. Füüsika ja Astronoomia Instituut andis trükki ka aktinomeetria ja atmosfäärioptika küsimustes toimunud teadusliku sessiooni ettekannete kogumiku. Rotaprindil trükituna ilmub kaks vihikut, mis käsitlevad fotosünteesi ja taimkatte tootlikkust ning päikesekiirguse režiimi taimkattes. Laiemale asjahuviliste ringile on aga määratud järjekordne «Tartu tähetorni kalender».

Ka geoloogilisele kirjandusele tuleb lisa E. Pirruse ja L. Sarve monograafiate näol, millest esimene käsitleb eesti viirsavisid, teine aga Eesti siluri ostrakoode.

Ülo Kurvits,
Eesti NSV TA Toimetus- ja Kirjastusnõukogu vastutav toimetaja

Üleliiduline lastekirjanduse nädal

24. märtsil avati Tšaikovski-nimelises kontserdisaalis pidulikult üleliiduline lastekirjanduse nädal.

Nagu kirjanik L. Kassil nädala avamisel märkis, ei anta üheski riigis välja nii palju lasteraamatuid kui meie maal. NSV Liidus on maailma kõige suurem lastekirjanduse kirjastus — «Detskaja Literatura». Kirjastuse töötajad rääkisid lastele tänavustest raamatute väljaandmise plaanidest.

Alates 1944. aastast korraldatakse meie maal igal kevadel lastekirjanduse nädal, mis on kujunenud heaks traditsiooniks. (TASS).

Rajoonidest

Estraadietendus Põlvas

Teatrikuul toodi Põlva rajooni kultuurimajas lavale uus estraadietendus «Luuavarre jenka». Etenduse lavastaja ja näitejuht oli Estra Prüüli. Etenduses tegid kaasa Egon Raidla, Helmut Sooberg, Aksel Merede ja Helle Kalju. Vahelaulude ja -muusika eest hoolitsesid vokaal- ja instrumentaalansambel «Luuavarre jenkaga» minnakse ringreisile mööda rajooni

Näitus Koduloomuuseumis

Rakvere Rajoonidevahelises Koduloomuuseumis avati Teadusliku Restaureerimise Töökoja näitus meie vabariigi arhitektuurimälestistest. Külastajad võivad tutvuda Eesti Riikliku Vabaõhumuuseumi rajamisega, Koeru kõrtsihoone rekonstrueerimise ja palju muuga, millega restaureerimistöökoda on olnud tegev viimastel aastatel. Lisaks fotodele on välja pandud ka esemelisi eksponaate.

AVALDATUD MATERJALE JÄLGIDES

Tänavu tunduvalt rohkem

Vastuseks L. Tangsoo kirjutisele «Miks nii vähe?» («Sirp ja Vasar» nr. 1, 1968) teatab kirjastuse «Eesti Raamat» turismi- ja spordikirjanduse toimetuse juhataja H. Treimann:

«Õige on väide, et kirjastus «Eesti Raamat» pole suutnud rahuldada ostjate vajadusi piltpostkaartide järele. 1967. aastal andis kirjastus välja ainult 25 kaarti kogutiraažiga 730 000. Kaartide arv oleks võinud suurem olla, kuid rekonstrueerimistööde tõttu ei suutnud trükikoda «Oktoober» küllalt toodangut anda.

Käesoleval aastal on oodata «Oktoobrilt» tunduvalt rohkem piltpostkaarte. Kirjastus on trükikojale üle andnud 90 nimetust värvilisi fotopostkaarte, mis kujutavad Eesti NSV vaatamisväärsusi. Peale selle on trükiks ette valmistatud 38 värvilist postkaarti lilli, linde ja loomi kujutavate piltidega.

Kirjastusel on fotograafidega sõlmitud lepinguid uute kaartide saamiseks, seahulgas näärikaardid, Tallinna keskaegset puunikerduskunsti ja eesti rahvariivaid tutvustavad kaardid. Trükikoja «Oktoober» võimsus on tunduvalt kasvanud ning võib loota, et piltpostkaartide arv suureneb iga aastaga. Pretensioone on vaid varustusorganisatsioonidele, sest juba kaua pole müügil laia diapositiivfilmi, mistõttu kirjastus ei saa välja anda piltpostkaarte nii suures valikus, nagu seda sooviksime.»

Tallinna kvarteti kontserdid Tartus

Käesoleva hooaja meeldivaks ürituseks Tartus osutus keelpillikvarteti kontsertide sari, mille korraldas Filharmoonia. Esines Tallinna keelpillikvartett koosseisus Endel Lippus, Mati Kärmas, Paul Purga ja Toomas Tummeleht. Kvartett on tallinlastele juba hästi tuttav, tarlastele oli see esimene võimalus lähemalt tutvuda kollektiivi tööga. Sarjas anti neli kontserti küllaltki mitmekesise kavaga, kuhu kuulus Mozarti, Haydni, Beethoveni, Bartóki, Weberi, Šostakovitši, Ester Mäe ja Jaan Räätsa valitud looming. Üldmulje esinemistest oli üsna meeldiv. Teosed kanti ette hästi viimistletult. Oli tunda, et nendega on põhjalikku tööd tehtud, on püütud neid läbi töötada kuni detailideni, et teos seda paremini kõlaks tervikuna, suures plaanis. Selline hoolas töö teostega on kollektiivi väga meeldiv joon. Ka koosmäng on üsna kõrgel tasemel — vastastikune tunnetamine loob head eeldused ühtse ansambli kujunemiseks. Mäng on erk, kõlakindel, elamuslikult paindlik. Pillidel on hea kooskõla, ükski instrument ei eraldu teistest. Kohati tahtnuks kuulda ka jõulisemat, massiivsemat kõlavärvi, vastavalt teose sisule. Praegu mängitakse peamiselt diskreetselt tasakaalustatud kõlapinnal. Teatud teoste juures on see sobiv ja väga ilmekas, mõne puhul jääb nagu puudu kirglikkusest, laiast kõlapinnast, hoogsusest. Mängijatel on välja kujunenud oma kindel kunstiline pale, oma mängustiil, mida tuleb arvestada ja ka hinnata. Ent välistatud pole selle kollektiivi isikupära edasine väljaarendamine, rikastamine uute joontega, mis tuleks väid kasuks kollektiivi tööle. Igatahes on kollektiivil olemas kõik eeldused kunstiloomingu avardamiseks, et kasvada silmapaistvaks nähtuseks eesti muusikakultuuris. Kollektiivi iseloomustab veel teoste stiili hea tunnetamine, eripalgeliste heliloojate muusika omapära mõistmine. Jääme lootma, et edaspidigi külastatakse Tartut ja leitakse võimalusi järgnevalgi aastal sellise kammermuusika kontsertide sarja korraldamiseks. See rikastaks omalt poolt Tartu kontserdielu.

Johannes Bleive

Teekond saksa „Metskapteni" puhul

DEBORA VAARANDI

Pole ime, et seesugune ei mahu Ajaloolise Tõe jäikadele liistudele.

Ehk on mu mälus Elmar Salulahe Jõnn segunenud tema Põrgupõhja Jürka kujuga. Ent võib ka olla, et tema Jõnnis ongi annus Jürkat (Jürka valepassi ja Jõnni tsaaripaberi lugu annab selleks omajagu tõuget). Salulahe metskaptenis on monoliitset hiidu, lihtsameelset, tõsinaiivset «Jõnnut». «Vanemuise» lavastuses oli tugevasti rõhutatud rahvatarkuse motiivi, rahvaelu ning rahvusliku poeesia atmosfääri.

Riia Rainise-nim. Draamateatri metskapten rahvanäitleja Karlis Sebris kerkib mällu kui südamlik vana, kes on hädas oma hea südamega ja kaptenirangusega, oma paberi ja «blufiga», oma käreda Manni ja noorte untsantsakatega. Kui avanes lava «Fortuna» tekiga, rippus pool meeskonda vantides, üks koguni pea alaspidi. Antti-Mathilde armastusejutt torparihütist ning poegadest, kes karu kinderkonti närivad, mängiti maha nöörredelil üles-alla turnides. Teatrisse oli äsja tulnud uus lend noori lavakunstnikke ja nendest komplekteeritud «Fortuna» meeskond. Sellele vastav oli tempo ning temperament, westerneid meenutav riietus, kaasaegne muusika, mis samuti noore komponisti loodud.

Kuuldavasti polnud kriitika lavastusega päris rahul, kuna selles olevat segi aetud ajad ning stiilid. Ent eks «Jõnn» ole üldse «segiaetud» tükk. Ja näidendi mitmesugustele suhetele lisandus nõnda ehk veel üks — põlvkondadevaheline.

Koosviibimised pärast esietendust — ka need kannavad vastava teatrikollektiivi pitserit. Riiast on jäänud parim mälestus. Näis, nagu jätkuks etendus oma laulude, mängurõõmu, distsiplineeritusega. Noor kollektiiv oli alles väga üksmeelne, kogu huvi suunatud lavastuse kui terviku õnnestumise vastu.

Kohtasin seal oma kunagise Poolamatka kaaslase Lilian Freimanega, targa, paeluva vestluspartneriga. Olek-sin tahtnud näha, kuidas õnnestus temal, traagilisel kangelannal, maalähedane sõnakas Häädemeeste Mann, kuid sel õhtul ta ei mänginud.

«Kihnu Jõnn» on läinud veel Moskva, Petrozavodski ja Leningradi laval. Leningradi Puškini-nim. Teatris mängib Jõnni lavakuulsus Nikolai Simonov. Mul on temast ainult lavastuse foto ja mälestus Peeter Suure filmikujust. Arvatavasti on tema Jõnn hoopis isesugune, suurejooneline ja tuline. Fotol tundub ta kuidagi elegantsena, suurmaailmainimesena.

Maalähedust mõttes on küll kõige ehtsam Jõnni-Manni paar nähtud Pärnu ranna «Kaluri» kolhoosis, esimehe Uno Uibu ja tema abikaasa Velli kehastuses. Nägime etendust mõni aasta tagasi ja siiamaani on kahju, et nägemata on jäänud oma kodukandi orissaarlaste lavastus.

Hinnaalandus? Asjaarmastajate esinemistes on minu jaoks suur võlu. Lauljate-deklameerijate puhul abitust korvav värskus, nokka mööda laulmine, vahest mõni ootamatu leid. Iseloom, isiksus astub asjaarmastajail n.-ö. naturaalsemalt esile ja seda on juba psühholoogiliselt huvitav jälgida. Lavatükkide puhul aga avaneb kuidagi terve keskkonna, teatud inimgrupi suhtumine, omamoodi aja vaim. Võib mõõta, kui kaugele keskusest ulatub ühe või teise probleemi kõlapind. Mingil määral saavad tegelased

(Järgneb 6. lk.)

LOODUSKAITSE TEEMAL

Imelikuna tunduvast olukorrast

«Sirbi ja Vasara» möödunud aasta 17. novembri numbris kirjutas ühiskondlik looduskaitseinspektor Karl Selmet linnukaitsest ja seda reguleerivast seadusandlusest Eestis. Autori arvates tundub selles mõndagi imelikuna. Ja sellele on raske vastu vaielda. Laiade hulkade, eriti aga jahimeeste suhtumine lindudesse on määratud ja reguleeritud Eesti NSV metsamajanduse ja looduskaitse ministri 31. juuli 1967. a. käskkirja juurde kuuluva «Jahipidamise eeskirjadega Eesti NSV-s», milles on mõndagi vastuolulist.

Nimetatud eeskirjade järgi on meie linnuliikidest (praegu on Eesti ornitofaunas 298 liiki) suur hulk (177) jahikeelu all aasta ringi. Teise osa moodustavad linnud, kellele on jahipidamine lubatud kas aasta läbi (kahjulikud linnud) või ainult teatud tähtaegadel (jahilinnud). Missugused liigid on jahilinnud, ei saa aga päris selgeks, sest siia kuuluvad vee- ja soolinnud, milline mõiste on täpselt piiritlemata. Kas vee- ja soolindude hulka tuleb lugeda ka kajakad ja tiirud, haigrud, hüübid, rukkirääk? Kui jah, siis on jahilindude sortiment küll liiga laiaks paisutatud.

Veel jääb teatud arv liike, mis ei ole jahikaitse all, ei ole kahjulikud ning raske on neid lugeda ka jahilindudeks vee- ja soolindude hulgas. Nagu näiteks põldvutt, kodutuvi, väänkael ning mõned väikesearvulised liigid ja eksikülalised.

Esimeseks nõudeks oleks selguse ja korra loomine nimetatud rühmitustes.

Tuleb täiesti nõustuda Karl Selmeti ettepanekuga: **võtame kõik Eesti NSV ornitofaunasse kuuluvad linnud kaitse alla.**

Kuid me ei taha ju paugupealt likvideerida linnujahti. Selle teatav piiramine seisab aga tõenäoliselt siiski ees. Inimese mõju loodusele kasvab tohutu kiirusega. Lähema paarikümne aasta jooksul muutuvad meie maastiku ilme ja ühtlasi ka jahilindude elutingimused arvatavasti rohkem kui inimese kogu eelnenud tegevuse jooksul. Ja seda mitte üksi Eestis, vaid isegi Euraasia tundrais, suure osa meie jahilindude peamisel pesitsusalal. S. Onnol oli juhus viibida möödunud suvel Taimõri tundras. Kuigi maastik meenutas veelindude paradiisi, oli jahilinde armetult vähe ja needki kartsid inimest nagu tuld. Sageli võis näha inimese jälgi — tühje pudeleid ja konservikarpe, padrunikesti. Meid saatvatel kohalikel kaluritel oli paadis terve arsenal. Niipea kui vaatevälja sattus hani või part, algas kanonaad — enamasti läks käiku kuulipüss, sest jahipüssi laskeulatusse jäävad siin ainult sulgivad linnud. Oli parajasti pesitsemise kõrgpunkt — koorusid rabahane pojad. Arvamus, et tundra rikkused on piiramatud ja neid võib alati kasutada, on sügavalt juurdunud. Kui kuuldi, et tahame tundrasse minnes kaasa võtta lihakonserve, saime põlastuse osaliseks isegi Norilskis asuva Kaug-Põhja looduse uurimise instituudi töötajate hulgas. Samal ajal märkisid nad aga ise, et tundra rikkustesse on mõne aastakümnega löödud parandamatudi haavu.

Arusaadavalt on olukord veelgi tõsisem suurlinnade ümbruses, kus suvel kubiseb puhkajatest, pühapäevakalameestest, matkajatest ja teistest loodusse pürgijatest. Näiteks meie läti kolleegid kohustusid välja töötama ettepanekud veelindude arvukuse suurendamiseks Moskva ümbruses. Selleks oli vajalik tutvuda praeguse olukorraga. Mitu kogenud ornitoloogi töötasid peaaegu terve kevadise pesitusperioodi järvedel, mis on suurepärased pardijärved, ja leidsid ainult mõne pardipesa.

Kuid aitab tondi maalimisest. On ka lohutavaid näiteid. Moskva kultuuri- ja puhkepargis, aga ka meil, Kingissepa linnas jm. pesitseb edukalt ja suureneb kohalik sinikaelpartide asurkond. Vanade jahitraditsioonidega Inglismaal on hoolimata väga suurest asustustihedusest küllaldaselt ruumi ka veelindudele, kes pesitsevad seal arvukalt tiikidel ja järvedel inimese otsese kaitse all.

Tähendab, veelinnud ei ole määratud väljasuremisele (küll näib see oht aga ähvardavat meie maastikuvööndis mitmeid kanalisi-metsalinde). Tuleb ainult õigesti korraldada veelinduse kaitset. Esialgu ei tähenda see sugugi linnujahi likvideerimist. Ei saa aga arvata, et linnujaht võiks meil kunagi muutuda majanduslikuks tuluallikaks. Ta jääb ikka ainult jahimeeste eralõbuks, mille eest nad peavad maksma küllalt palju.

Jahipidamiseks tuleb eraldada teatav arv linnuliike. Jaht peab käima käsikäes lindude eest hoolitsemisega, püüdega nende arvukust suurendada või vähemalt säilitada. Kui see osutub võimatuks, tuleb liik jahilindude nimestikust kustutada, kaitse alla võtta.

Millised liigid võiksid siis käesoleval ajal olla Eestis jahilindudeks? Kanalistest teder ja metsis (tõenäoliselt mitte enam kuigi kaua), laanepüü ja põldpüü; tuvilistest kaelustuvi ja õõnetuvi; rookanalistest ainult vesikana (rookana ja väikevesivutt on veelgi vähearvulisemad ja nende omapäraseid häälitsusi tasub ainult kord soojal suveööl kuulda, et muutuda nende lindude veendunud kaitsjaks). Rohkearvulisest kurvitsaliste perest võiksid jäädа jahilindudeks tutkas, tikutaja, mudakurvits ja metskurvits (juhul kui varudega, mis praegu kiiresti vähenevad, küllalt ettevaatlikult oskame ümber käia). On veel mitmeid kurvitsalisi, keda võiks lasta — näiteks kiivitaja, mitmed tildrid jne. Õigeteks jahilindudeks pole meil neid aga peetud ja paljud jahimehed ei oska neid eraldada suure arvu teiste kurvitsaliste hulgast, kelle laskmisest on tõsiselt kahju. Mõtleme seejuures kivirullijale, mustsabaviglele, naaskelnokale ja isegi meriskile. Kõik nimetatud linnud on meie rannikumaastikule toredaks ehteks, nende laskmine on praeguse jahimäärustiku tõsiseks puuduseks. Kahju on ka metstildrist ja vihitajast, kes elustavad meie sisemaa järvedest, jõgedest ja kraavidest just eluvaesemaid.

Peamisteks jahitrofeedeks jäävad lähemas tulevikus tõenäoliselt hanelised. Jahti ei tohi pidada 3 luigeliigile, hallhanele, 2 lagleliigile, ristpardile ja hahale. Ülejäänud 20 liiki (välja arvatud eksikülalised) jääksid jahimeeste hoole alla. Seda varandust tuleks aga heaperemehelikult hoida. Peamine on seejuures pesituspaikade (meresaared, linnurikkad järved) hoolas kaitse pesitusperioodil. Seal tuleb piirata või keelata inimeste viibimine, hävitada partide vaenlased — rebased, hallvaresed. Ka on võimalik kunstlikult luua veelindudele sobivaid pesitsuspaiku — tehissaari, taimestikurikkaid paisjärvi.

Jahilindude hulka ei tohiks arvata haigruid ja teisi karklinnulisi. Eriti kahju on hüübist. Võimsa häälega rooehk merehärga, keda meil pesitseb mitte üle 60 paari, peame hoidma.

Kokku sai siis esialgu 31 linnuliiki, kelle saatuse võiks praegu lubada jahimeeste kätesse. Vajaduse korral võiks ja tuleks seda arvu muuta.

Mida teha aga kahjulike lindudega? Alati kahjulikke linde meie linnustikus ei ole. On kahjulikud linnud ainult teatud maastikus või sesoonil, veel sagedamini ainult teatud konkreetses kohas (viljapuualas, kalatiigil, veelindude kaitsealal). Kuigi nende liikide poolt tekitatud kahju võib üles kaaluda teisal toodud kasu, ei tohi me langetada otsust nende üldiseks hävitamiseks. Inimene võib lühikese ajaga hävitada linnuliigi. (Seda on juhtunud juba rohkem kui 120 korral.) Me peame tulevastele põlvkondadele säilitama kõik liigid.

Tuleb nõustuda Karl Selmeti ettepanekuga — kohati kahjulikke isendeid, sagedamini aga asurkondi võib ja mõnikord isegi tuleb hävitada, kuid alles pärast seda, kui nende saatuse on kindlaks määranud asiatundjad. Lindude hävitamiseks loa andmise õigus peaks jääma siiski Looduskaitse Valitsusele. Siis on kindel, et otsust ei tehta uisapäisa, teadlastega konsulteerimata ja erialase kirjandusega tutvumata. Kohalikele looduskaitsekomisjonidele pole see alati jõukohane. Lindude hävitamist ei tohi usaldada ükskõik kellele, vaid selleks volitatud isikutele (looduskaitsealade, heakorratrusti jne. töötajaile), kes seda teevad kõige otstarbekohasemal viisil ja vahenditega, mille lailaldasemat tutvustamist saab vaevalt õigeks pidada.

Käesoleval ajal võiks lubada jahimeestel lasta sügisese pardijahi algusest talvise jänesejahi lõpuni hallvarest, harakat, pasknääri ja ka ronka. Neist viimane on kehtiva jahimäärustiku järgi kaitse all, kuid tema arvukus on viimasel ajal uuesti tõusnud. Samal ajal on ronk kõige kurjem veelindude pesitsusaegne vaenlane. Kõikide nimetatud liikide kaitset pesitusperioodil võime endale siiski juba lubada. Peaks kehtestama ka pesade täieliku kaitse. Seda eelkõige praktilistel kaalutlustel. Kui varese pesa tunneb iga poisike, siis näiteks pasknääri pesa pole õnnestunud igal ornitoloogilgi näha. Kuidas võib lubada hävitada pesi, mida valdav osa inimestest, ka teadlikumaist jahimeestest, ei oska eristada teistest pesadest. Sama kehtib muide ka kana- ja raudkulli ning hallrästa pesa kohta. Kordame veel kord, et see kõik ei kehti eriolukordades, mil pesi hävitavad selleks volitatud ja õpetatud isikud.

Kulliliste kaitse on meil kehtivate jahipidamiseeskirjadega enam-vähem rahuldavalt korraldatud. Lasta võib ainult kana- ja raudkulli seal, kus ta teeb konkreetset kahju. Kanakulli puhul on asi selge: kui ta käib kanu varastamas, siis võib selle isendi maha lasta (ainult selle linnu, kes kanu võtab), ilma et selleks oleks vaja iga kord eriluba. Raudkulliga on lugu pisut keerulisem. Kodulinde ta ju ei jõua tappa. Tema osa üle ühe või teise maakoha väiksemate lindude pere arvukuse reguleerimisel pole aga nii lihtne otsustada. Seepärast peaks ka see jääma kaitstavate lindude hulka, kelle hävitamiseks on vaja eriluba.

Üheks raskemaks probleemiks on hallrästas. Marjaaedadele teeb ta kahju. Üldist hävitamist ei tahaks aga lubada. Vist oleks õigem hallrästa tõrjet koos laskmisega lubada jälle ainult suuremate aiandite juures üksikutele isikutele. Mitmetes Lääne-Euroopa riikides, kus lindude poolt marjaaedadele tehtav kahju on mitu korda suurem kui meil, ei ole seni linde hakatud hävitama, vaid püütakse leida teisi efektiivseid tõrjeviise. Põhjuseks on asjaolu, et nende poolt mujal toodud kasu peetakse väga suureks.

Miks oleks aga vaja lasta igal jahimehel varblasi, ei oska kuidagi ära arvata. Ka siin peaks erilubadest piisama. Iseasi on, kui varblaste pesad hävitatakse tihasesuuruste lindude jaoks ülespandud pesakastidest.

Lubasid kaitsealuste lindude hävitamiseks tuleks tõenäoliselt anda õige mitmel pool. Nii peab looduskaitseala töötajatel ja jahikeelualadel ka mõnel jahimehel lubama veelindude massilise pesitsemise paikades hävitada hallvarest ja ronka pesitusperioodil, vajalikuks võib osutuda ka rooloorkulli, meri-, hõbe- ja isegi kalakajaka arvukuse reguleerimine. Kalatiikidelt on mõnikord vaja tõrjuda hallhaigrut ja tuttpütti. Linnades peab vähendama kodutuvi arvukust, tõrjuma eemale hakke ja künnivareseid (näiteks Tartus Toome kliinikute juurest). Suuremate marjaaedade juures tuleb hallrästa kõrval tõrjuda ka kuldnokki jne.

Kaugeltki korras pole kõik trahvisummadega, mis peavad tagama eeskirjadest kinnipidamise. Me ei räägi sellest, et trahve maksab praegu veel liiga väike protsent eeskirju rikkunuist. Ka trahvid ise on imelikud ja kehtestatud läbimõtlematult. Näiteks künnivarese ja haki laskmine pole keelatud, küll aga saab nende laskmise eest 5 rubla trahvi. Samal ajal on eeskirjade järgi keelatud lõhkuda kana- ja raudkulli pesi, trahvi aga nende lõhkumise eest ei määrata. Laanepüü ja põldpüü laskmist väljaspool jahiaega karistatakse 20 rublaga, metsise, hallhane või koguni toonekure ja sookure laskmist ainult 5 rublaga. Jahikeelu all olevate lindude (näiteks põldlõokese) pesa lõhkumise eest tuleb maksta 25 rubla trahvi, jahilindude (näiteks sinikaelpardi) pesa eest aga 10 rubla.

Trahvisüsteem võiks olla järgmine: lindude tapmise eest (välja arvatud jahilinnud ja kahjulikuks tunnistatud linnud selleks volitatud isikute poolt lubatud aegadel ja viisil):

kotkad, luiged, toonekured, sookurg (loodusmälestusmärgid) — 100 rubla;

kanalised, haned, lagled, ristpart ja hahk — 20 rubla;

ülejäänud jahilinnud ja kõik kullilised ning kakulised (v. a. kanakull kohtades, kus ta tekitab konkreetset kahju) — 10 rubla;

kõik ülejäänud liigid, sealhulgas ka teatud perioodil hävitamisele kuuluvad ronk, hallvares, harakas ja pasknäär väljaspool lubatud aega — 5 rubla.

Pesade hävitamise eest võiks määrata järgmisi trahvisummasid (välja arvatud erilubadega selleks volitatud isikud):

kotkad, toonekured, sookurg, kühmnokkluik, hallhani, ristpart, hahk, kullilised, kakulised ja jahilinnud — 25 rubla;

kõik ülejäänud linnuliigid (v. a. varblaste pesad tihasesuuruste lindude pesakastides) — 10 rubla.

Ja ongi kõik. Looduskaitseseadusi ja hiljuti kehtestatud jahipidamiseeskirju tuleks kindlasti parandada ja täiendada. Mida varem, seda parem. Uutes eeskirjades võiks aga juhinduda eespool toodud põhimõtetest. Igal juhul tooks eeskirjade konkreetsus ja enamiku lindude seaduslik kaitse kasu kogu meie looduskaitseliikumisele ja arvatavasti ka jahimajandusele.

Bioloogiakandidaadid

Sven Onno

Ahto Jõgi

Filatelistidele

Filateelia kauplusse jõudis viimaks müügile ka viimane möödunud aastal ilmunud postmarkide sari Riikliku Tretjakovi Galerii maalidest. Esitatud on järgmised teosed:

3-kopikasel margil «Kommunistide ülekuulamine» (B. Joganson, 1933), 4-kopikasel «Pitsikuduja» (V. Tropinin 1823), 4-kopikasel «Mere kallas» (I. Aivazovski, 1840), 6-kopikasel «Leib» (T. Jablonskaja, 1949), 6-kopikasel «Aleksander Nevski» (P. Korin, 1942—1943), 6-kopikasel «Bojaarinna Morozova» (V. Surikov, 1887), 10-kopikasel «Propagandisti arreteerimine» (I. Repin, 1878), 10-kopikasel «Tsaaritar-Luik» (M. Vrubel, 1900) ja 16-kopikasel «Moskva lähistel. Veebruar» (G. Nisski, 1957).

Loodusteaduste kirjasõnaline populariseerimine

Sel teemal korraldab Eesti NSV TA Loodusuurijate Selts 30.—31. märtsini Tartus, TRÜ taimesüstemaatika ja geobotaanika auditooriumis (Mitšurini t. 40) nõupidamise, mille päevakorras on üheksa ettekannet. Käsitletakse küsimusi, mis puudutavad eelarvamusi ja raskusi teaduse populariseerimisel (med.-kand. H. Jänes), mõningaid teadusliku propaganda žurnalistlikke probleeme (fil.-kand. J. Peegel), populaarteadusliku kirjanduse iseärasusi (biol.-kand. V. Masing) jm. ning ajakirjade-ajalehtede «Horisont», «Eesti Loodus» ja «Noorte Hääl» osa teaduse ja loodusteaduste propageerimisel ning populariseerimisel. Nõupidamise teise päeva kavas on hulk sõnavõtte ja diskussioon ettekannete üle.

Teekond saksa „Metskapteni" puhul

(Algus 5. lk.)

maalavadel ikka n.-ö. kohaliku näo.

Meenub näiteks admirali armuke «Kaluri» rahva «Kihnu Jõnnis». Polnud ta muidugi vägevalt taglastatud fregatt Nevskilt, selleks puudusid rekvisiitidiki. Oli rohkem aastalaada linnuke ja nõnda just Jõnni silmadega nähtud. Schneider mitte jäik sakslane, vaid jälle kalurite pilgu läbi vaadatud neetud ametnikuhing.

Kui «Fortuna» mehed grimmi maha võtsid, tulid nähtavale talvise aja kohta jahmatavalt tõmmud, tuulepargitud näod. Klubihoone oli uus, rahvas lõbus. Istuti lauas ja lauldi, küll kunstipäraselt, küll niisama — klubi juhataja Soomre osutus tõeliseks maa soolaks oma kõikkülgsete kunstiharrastuste ning entusiasmiga. Jah, istuti koos, lauldi, võeti napsi, arutati käärikkalt püügi- ja muid maailmaasju, vastu hommikut läksid paar meest koguni kaklema.

Meie kirjanduse tavade järgi võiks taolisse õhtusse suhtuda kahesuguselt: ilutseva imetlusega või jälle iroonilise muigega — «väike eesti pidu». Võib aga ka meenutada Aleksander Bloki luuleridu:

«Vait olid kollased ja sinised (s. t. klassivagunid D. V.),
kuid rohelistes nuteti ja lauldi»...

Berliini Maksim Gorki teatrit nimetatakse koduselt veel «Väike teater Unter den Lindenil». Ta asub Saksa—Nõukogude Sõprusühingu taga ja sellest mööndes ei jäetud kunagi märkimata: «Teate, siin on avatud eesti lastejoonistuste näitus. Suurepärane! Võrratu näitus!»

Teatrimaja Kupfergrabeni kanali ääres, kunagine «Singakademie» kuulub Berliini läinud sajandi alguses ehitatud arhitektuurimälestiste hulka. Tal on ilusad stiilsed jalutusruumid ja küllalt avar saal, kuid õige väike lava.

Rohkem kui teised tahab see teater tutvustada nõukogude autorite töid, samuti saksa kaasaegseid tükke. Repertuaaris on Gorki «Põhjas» ja «Vassa Železnova», Ibseni «Nora», Max Frischi «Don Juan ehk armastus geomeetria vastu», laulude ning tekstide montaaže, mitmed SDV autorite näidendid. Nende seas Rainer Kerndli «Alois Fingerleini ebatavaline reis», mida peetakse viimase aja üheks väljapaistvamaks näidendiks. Teose peategelase eksirännakud peegeldavad Saksa—Poola konfliktide rohket saatusepõimingut lähimas ajaloos.

Kirjandusliku materjaliga töötamiseks on Maksim Gorki teatris kaks dramaturgi. Üks neist, Wilhelm Lindner, Pabelsbergis õppinud noor kirjandusinimene, oli Berliinis meie alatiseks saatjaks. Sõbralik, diskreetne, nukra huumoriga kaaslane, kes end «Jõnni» maailma täielikult sisse elanud, oli suureks abiks võõrustajate kavandatud tiheda programmi ammendamisel, eriti kohtumistel pressiesindajatega.

Lindneri vaimusünnituseks oli leidlik raamatuke kavalehe juurde, tsitaatidebreviaar. Mitu lehekülge pikk pealkiri tõotab seal lugejale kõikvõimalikke tarkusi: kristlikus meresõidus, haridusküsimuses, tervishoius, bürokraatliku suhtumise, saatuse, naise osa jne. kohta. Järgnevad psalmidena nummerdatud tsitaadid Jõnni suust, umbes taolised: «Mu pea on nii ümmargune ja sedamoodi tehtud, et kõik koolitarkus libiseb mööda nahka maha.» Lõpuks autori tutvustamine Ajaloolise Tõe poolt.

«Metskapteni» lavastaja Kurt Veth ja teised asjaosalised jutustasid, et nad saanud tüki kallal töötades palju lõbu ning nalja. «Kas ka publik saab?» mõtlesin ma murelikult, kui eesriide ette Ajaloolise Tõena ilmus nägus korrektne tütarlaps (tõde on saksa keeles naissoost) ja meenus tolmune, solgutatud, ületamatult koomiline Jüri Järvet ses osas. Ka on Ajaloolise Tõe tekst kõige spetsiifilisem-päevakajalisem.

Saal reageeris siiski elavalt.

Paksuke admiral oma daamikesega. Nüüd kaovad nad tagatuppa — jumal tänatud! Alati on mind häirinud see pikaks suudluseks kokkulitsutud paar stseeni tagapõhjal. Juba tuleb Jõnn hoogsa, hiiliva sammuga, et admiralile selgeks teha: «Iga aastaga lähevad inimeste hinged tindisemaks, nad otse paluvad, et neid paberiga petetaks.»

Jõnni osatäitja Paul Hetterle on Maksim Gorki teatri intendant, s. o. üldjuht, sitke, kuivetu, 50 ringis mees. Kohmakat ümmarguse peaga hülgest ta ei meenuta sugugi, pigem juba jäärebast.

Hetterle Jõnn on kõigepealt kapten, tahtekindel, kaval, võib-olla kriipsuke kuiv, kuid jõuline, igal juhul mees, kes on «suurem kui ta saatus». «Berliner Zeitungis» kohe pärast etendust ilmunud retsensioonis nimetatakse metskaptenit Hetterle hiilgerolliks, mis laseb tal näidata kogu oma anderegistrit. Manniks oli talle antud habras noor olevus. Kui Mann ja Mathilde oma valgetes pitskleitides Vallini kõrtsi ilmuvad, mõjuvad nad nagu äraeksinud voonakesed. Kontrastiks karvastele meestele, põhjendas lavastaja oma kavatsust.

Ühes etenduse-eelses intervjuus ütleb teatri kunstnik, et «Metskapten» on kostümeerijate jaoks nööpidetükk. Nagu omaaegsetel saksa meremeestel kombeks, ehitisid need mitmekordsete ridadena veste ning jakke. Kostüümides ning rekvisiitides üldse oli näha suurt täpsust, viimistletust. Arvan ses ära tundvat Brechti teatri traditsioone. Veth ise on Brechti õpilane, «Berliner Ensemble'ist» alles hiljuti üle tulnud, Brechti käe alt läbi käinud on peadramaturg Vera Küchenmeister (luuletaja, noorsookirjanik, kuuldemängude autor), kunstnik Annemarie Rost ja veel mõni teine.

Puudusid dekoratiivsed laigud, vana meresõidu legendaarsed kirkad värvid, välispildis valitsesid pigem tempereeritud toonid, teatud tõsidus. Lõbusus, koomika oli edasi antud peamiselt liikumistes, rütmides, teravdatud etteastetes. Kõrtsi-pildist alates saab see eriti tajutavaks. Soomlastepaar Antti ja Lauri näiteks ilmuvad publikule kui tõelised verevennad, paarishärjad iga oma liigutuse või reageeringuga. Kaklus toimub hääletu pantomiimina, kus iga mees kukub nagu nöörist tõmmatult, kui ta aeg käes on. (Teater kutsus selle stseeni jaoks appi spetsiaalse spordipedagoogi.) Mõjus see kõik ülikoomiliselt ja saal rõkkas naerust.

Anttist, keda mängis ka filminäitlejana tuntud Jochen Thomas, sai hoopis omapärane kuju. Lapse südame ning mereröövli lõustaga hiiglane, õrnluuleline hing. Puhus pasunat suurest rõõmust, et oma tüttö üles leidis ja oli lõpuks usinasti ametis vardakudumisega (soome merepojad vihastaksid end vist siniseks säärast pilti nähes!).

«Fortuna» meeskonna halb inimene on sakslane ja küllap see on hell punkt. Laskumata meie ajaloo eriprobleemidesse, oli ta antud tagasihoidlikult. Noor sile härra, kellele matsikarja inimõigused ei tule lihtsalt pähegi.

Muusika «Metskaptenile» (peale ühe Ernesaksa laulu) oli kirjutanud Günter Hauk saksa vanade meremeestelaulude põhjal, nende seas laul, mille sõnad eesti rahvaluulest. Tekst leitud meie kirjandusloos nii tähtsast Herderi rahvalaulude valimikust. Üldse paistis, et tüki rohke «eksootilise» materjali kallal oli nähtud põhjalikult vaeva. Teose lahtimõtestamisel olnud neile suureks abiks Kaarel Irdi saadetud analüüs ning näpunäited.

(Järgneb)

E. HALLOP «Võrumaa motiiv»

ERNST HALLOP!

Käesoleva aasta 31. märtsil saab sellest 60 aastat, kui Sa Võrumaal, Kasaritsas esimest korda ilmavalgust nägid.

Kasvasid üles ühes Eestimaa kaunimas paigas, mägede, järvede ja metsade keskel. Küllap Su kaunis kodupaik Sulle juba koolipõlves nii sügavat mõju avaldas, et Sa kirjatähtede sehkendamise asemel parema meelega ikka värvipulka peos tükkisid hoidma.

Eks see looduse ilu jäädvustamise vajadus, mis hinges pakitses, vedas Sind ka Tartusse, kunstikooli «Pallas». Kuigi Su vanemate rahakott üsnagi õhuke oli ja stipendiumi asendas vaevaga hangitud kõrvalteenistus, lõpetasid Sa 1934. aastal kunstikooli, Ado Vabbe maaliklassi.

Süüdi oli selles Su rahutu veri ja rännukihk, et juba aasta pärast asutasid ennast pikale teekonnale. Taskus välispass ja 90 kroonikest, mis oligi Su ainuke maine vara, teotahet ja optimismi see-eest aga süle ja seljaga, alustasid Sa Euroopa-reisi. Läbi Stokholmi ja Londoni jõudsidki viimaks Pariisi, sinna kõigi kunstnike Mekasse. Pidid ju Sinagi A. Laikmaa, F. Tuglase ja paljude teiste eeskujul võimaluste puudumise kiuste siiski Pariisis ära käima. Pariisis jõudsid juba oma näitusega maha saada. Piltide müügist saadud rahaga aga jälle edasi Itaaliasse.

Pidi Sul ikka seda tahet ja jaksu olema, kui Sa jalgrattaga terve Itaaliat ristiti ja põiki läbi väntasid, sealt veel Hispaaniasse ja Aafrika kaudu Rooma tagasi. Roomast jälle jalgrattaga tagasi Tallinna, paks joonistustemapp ratta pakiraamil.

Nüüd viib Su matkarada tihti Gruusia kanti ja paljud Sinu joonistused vanast Tbilisist on Belgia, Tšehhoslovakkia ja teiste maade ajakirjades trükimusta näinud. Neis kõneldakse eesti kunstnikust, kes armastab Tbilisit maalida.

Jah, raskusi Sa ei karda, haigusi ka mitte. Kui arstid tahavad Sind haiglasse panna, rändad Sa värvikastiga Võrumaa mägedesse. Küll mäed mehe terveks teevad. Matkama oled Sa visa, sest elamine Pika-jala torni viimasel korrusel on ju parim igapäevane treening, pealegi nii ebaharilikku treppi mööda. Auväärne koht Sinu ateljees on rauatööriistadel. Oled ju kange kalamees: Võrumaa järvede hirm — ja kuna Sa kodukandi kalade maiuspalu hästi tead, pead kõik landi-hõrgutised ise meisterdama. Võru järvede kalad poe lanti ei võtvat, välismaa omi hoopiski mitte.

Auga oled Sa ära teeninud selle tiitli, mis Sulle Su juubelieelsel näitusel Võrus aukirja näol üle anti: «Võrumaa maastikumaalija». Viljaka maastikumaalimise kõrval on aga väga oluline koht Sinu loomingus portreedel. Paljud, paljud neist kuuluvad kindlalt Sinu loomingu paremikku.

Kuigi tean, et Sa kiitmist ei kannata, pean ära ütlema, et oled üks tubli ja töökas mees. Sõpru on Sul palju, närvid korras, ja oma pilte ei imetle. Kui mõni pilt ebaõnnestub, on Sul enda jaoks alati hea lohutus: «Halvasti ma tahtsin, ja nii tuli välja ka.» (Seda ma hästi ei usu.)

Kohvi jood palju, ja peab ütlema, et kõige kangemat kohvi, koos küüslauguga praetud ubadest, saab ikka Sinu juurest Pika-jala tornist. Juba sellepärast tasub ülesronimise vaeva ette võtta.

Südamlikke õnnitlusi Sulle juubeli puhul. Nooruslikku matkalusti ja küpset kunstiloomingut soovib kõigi sõprade ja tuttavate nimel

Sinu poolkolleeg **Heino Otto**

KES SÕIDAB SOFIASSE?

Selle nädala teisipäeva õhtul oli Jaan Tombi nimelises Kultuuripalees noorte kunstnike ja isetegevuslaste kontsert, millest osavõtnud taotlesid pääsu ülemaailmsele noorsoofestivalile Sofias k. a. suvel. Žürii otsusega sõidavad Moskvasse üleliidulisele lõppvoorule meie vabariigist järgmised solistid ja kollektiivid: vokaalsolist Mati Palm, pianist Peep Lassmann (mõlemad Tallinna Riiklik Konservatoorium), viiulikunstnik Jüri Gerretz (Moskva konservatooriumi aspirant), balletisolistid Juta Lehiste (RAT «Estonia») ja Ülo Vilimaa (RAT «Vanemuine»), estraadilauljad Helgi Sallo (RAT «Estonia») ja Peeter Tooma (Filharmoonia estraadistuudio), peotantsupaar Siane ja Lembit Meiorg, akrobaadid Girta Aarend ja Heikki Samuel, naisansambel «Kaja» ja noorteansambel «Elektra» (mõlemad Noorsoo Kultuuripalee).

Helgi Sallo võtab osa ka Rostocki rahunädalal korraldatavast estraadilauljate võistlusest.

Juubeliõhtult

Väliseestlastega Kultuurisidemete Arendamise Komitee tähistas 27. III Marie Underi juubelit kirjandusõhtuga.

Avasõnad ütles komitee aseesimees ajaloodoktor Juhan Kahk. Luuletaja elu- ja loominguteest rääkis kirjandusteadlane Erna Siirak. Teda täiendas Meeli Sööt, kes luges Marie Underi luuletusi. Lauludega ilmestas õhtut Maarja Haamer (klaveril Vilma Mallene) ja viiulipaladega Ines Rannap (saatis Helju Tauk).

Hiljem meenutasid hubases vestlustunnis Aurora Semper, Erna Siirak, Nigol Andresen, Paul Rummo, August Sang jt. oma kokkupuuteid poetessiga.

«PIMEDAD AKNAD» PEATSELT TELEEKRAANILE

Möödunud kolmapäeval tutvustati kinos «Sõprus» vastvalminud telefilmi «Pimedad aknad». Filmi lavastas Lilli Prometi stsenaariumi alusel režissöör Tõnis Kask, operaator-lavastaja oli Anton Mutt. Uue filmi tegevustik toob lähedale Saksa fašistliku okupatsiooni viimaste kuude tegelikkuse Tallinnas. Rohkesti on filmis kasutatud dokumentaalkaadreid tolleaegsest filmikroonikast. Peaosi kehastavad «Pimedates akendes» M. Leover, A. Lundver, A. Peep, J. Tamleht, K. Välbe jt. Film tuleb televiisoriekraanidele aprillikuu algul ja teda demonstreeritakse kolmes seerias.

Arhitektide lend

Eesti NSV Riiklikus Kunstiinstiuudis kaitsesid diplomitööd neli arhitektuuri eriala õhtuse osakonna lõpetajat. Kal Akseli diplomitöö teemaks oli «Merepuiestee ümbruse planeerimine koos mahulise projektiga» (juhendaja dots. M. Port, retsensent arh. R. Karp), Ilar Kannelmäel — «Tallinna Linnujaam» (juhendaja prof. k. t. A. Volberg, retsensent H. Sepmann), Evi Kukkuril — «Välisturismi valitsuse õppekompleks» (juhendaja arh. A. Murdmaa, retsensent arh. L. Haljak), Ain Õunal — «Tallinna Linnujaam» (juhendaja arh. A. Murdmaa, retsensent arh. K. Luts).

Riikliku eksamikomisjoni esimees oli TPI ehitusteaduskonna dekaan tehnikateaduste doktor H. Oruvee.

KOOS OLID ORKESTRIJUHID

Tallinnas oli vabariikliku orkestrijuhtide puhkpilliorkestri kokkutulek. Kokkutuleku viimasel päeval tehti kokkuvõtteid, arutati puhkpilliorkestrite päevaprobleeme ning anti kontsert Poliitharidusmaja saalis. Dirigeerisid Elmar Peäske ja Vello Loogna. Kontserti mitmekesistasid solistid Mati Palm (laul), Raivo Peäske (flööt) ja teeneline kunstnik Abi Zeider (trompet).

A. Reinsalu

Arhitektide Liidus

Viimasel kahel nädalal arutati Arhitektide Liidus rohkesti uusi projekte. ELKNÜ puhkelaagrit «Noorus» Narva-Jõesuus tutvustas arh. M. Kalling, Mustamäe 9. mikrorajooni arh. T. Argus, Narva-Jõesuu puhkesooni planeerimiskava arhitekt V. Tallo, Tallinna tsirkusehoonet arh. I. Puumets ja Õismäe mikrorajooni planeeringut arh. M. Port.

Huumorit ja satiiri

Igale vabrikule oma filosoof...

Mõnel pool on leitud, et ettevõtetes peaksid olema koosseisulised peapsühholoogid, peasotsioloogid jms.

Ajalehest

Noorem teaduslik töötaja Paul Kirsibaum tuli oma väitekirjas järeldusele, et tänapäeva tööstusettevõte vajab väga ratsionaalset juhtimist. Et töö peab olema sealjuures teaduslikult organiseeritud, see on nüüd selge ka tehase öövahile, kuid TTO enda juhtimiseks on kindlasti tarvis mitmesuguste spetsialistide tihktihedat koostööd. «Üldse nõuab tootmine tänapäeva tingimustes,» rõhutas P. Kirsibaum, «hoopis uut moodi lähenemist ning tootmise kui niisuguse kõigi majanduslike, humaansete, psühholoogiliste, esteetiliste, sotsiaalsete, moraalsete ja instrumentaalsete tegurite kompleksset arvestamist.»

Sellest lähtudes tegi ta ettepaneku seada tehastes sisse lisaks senistele peaspetsialistide kohtadele vähemalt järgmised uued:

peabioloog, kes hoolitseks oioloogiliselt optimaalsete töötingimuste eest ja ühtlasi kasvataks tsehhides lilli;

peafilosoof, kes garanteeriks töötajate kauni vaimse palge ja annaks sügava mõtte kõigile käskkirjadele;

peahistoriograaf, kes uuriks tehase stiihilist minevikku tänapäeva teadlikust vaatevinklist;

peageograaf, kes paigutaks võimalikult otstarbekalt tsehhe ja tootmissektoreid;

peamükoloog, kes tagaks ühiste seenelkäikude suurima efektiivsuse niihästi üksikisiku individuaalhuvide kui ka kollektiivi tootmishuvide seisukohalt.

* * *

Sm. P. Kirsibaumi ettepanek väärib kahtlemata elluviimist, ühtlasi aga vajab täiendamist. Nimelt tuleks allakirjutanu arvates ametisse panna veel peaorganisaator, kes algul koordineeriks kõigi eelmiste omavahelist koostööd, siis valvaks, et nad võimalikult vähe häiriksid käitise tegevust, ja lõpuks koos kogu selle seltskonnaga tehasest käbekähku jalga laseks.

Henno Meriste

(SDV)

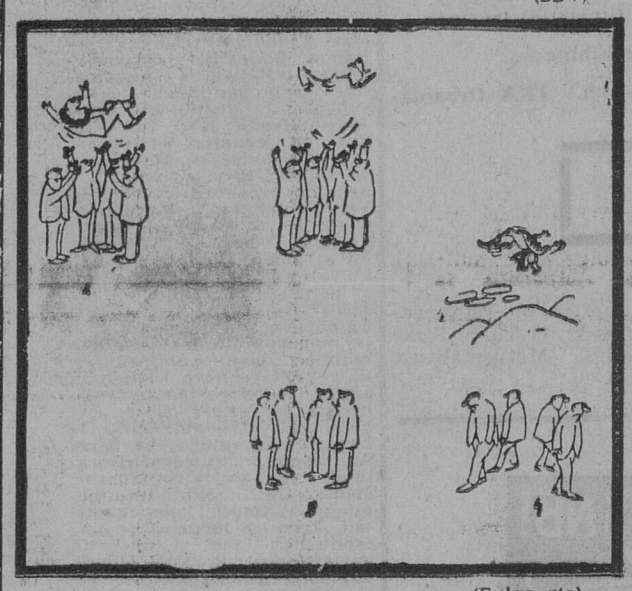

(Bulgaaria)

(Tšehhi)

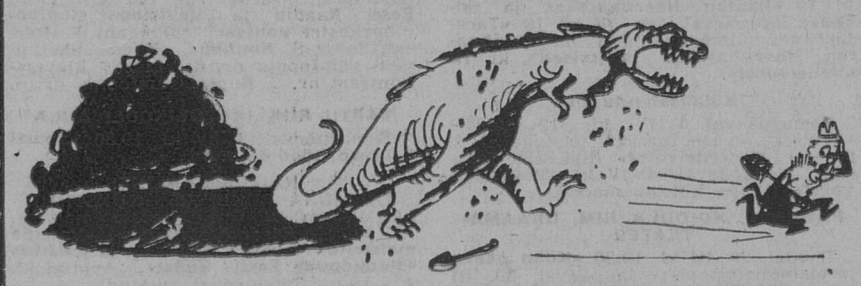

Kaevasin vist liiga sügavalt («Žurnalist»)

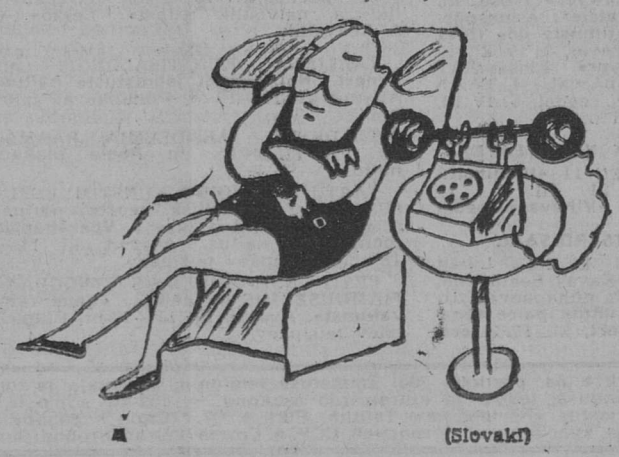

(Slovaki)

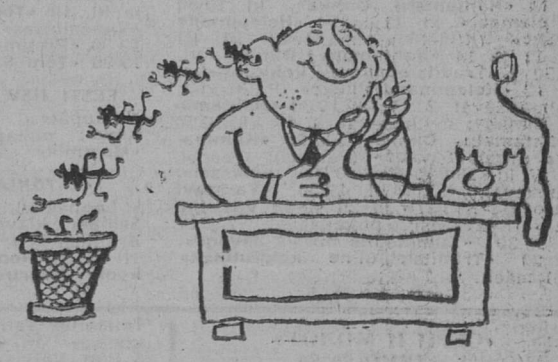

(Leedu NSV)

FELIKS DERECKI

Aevastus

(Peaaegu Tšehhovi järgi)

Ühel ilusal õhtul istus esimees Skrzeczak esimeses reas ja vaatas mingit haltuurat, mille temale alluvasse linnakesse oli toonud kontserdibrigaad. Vaatas, ja mis seal pattu salata, talle isegi meeldis. Ent äkitselt kuulis ta selja tagant iseloomulikku «atsihhi» ja samal hetkel tundis kaelal ning kiilaspeal nimetatud aevastuse tagajärgi. Ta tõmbus kössi, tema nägu läks halliks ja käed jäid jõuetult rippu. Esimees pööras ehmunult pead ja nägi lukksepp Pochopekki. Polnud kahtlust, et just tema oli aevastanud: Pochopek pühkis parajasti taskurätiga nägu. Ta istus nii, nagu poleks midagi juhtunud ja isegi ei vaadanud kannatadasaanu poole.

«Nõndaks,» ütles Skrzeczak endale, «massid sülitavad minu peale. Tõsi küll, ta ei ole saadik, tunneb mind vähe, kuid seda hullem. Nähtavasti on isegi tema midagi kuulnud. Ilmtingimata tuleb temaga rääkida.»

Skrzeczak pöördus ja sosistas lukksepale kõrva:

«Aitäh, et te minu peale sülitate ja aevastate.»

«Mis te jamate!» susistas Pochopek.

«Kõige suurem viga minu töös on...»

«Laske mul kontserti kuulata.»

Skrzeczak jahmus, naeratas totralt ja hakkas lavale vaatama. Laval toimuv teda aga enam ei huvitanud. Teda haaras rahutus. Vaheajal sai ta Pochopeki kätte ja pani talle käe õlale:

«Kui enesekriitiliselt rääkida, siis ma ignoreerisin kollektiivi, kõik asjad otsustasin ise...»

«Kuulge, jätke mind rahule.» Lukksepp keeras esimehele selja ja läks oma tuttavate juurde.

«Selge,» mõtles Skrzeczak. «Isegi rääkida ei taha. Nähtavasti — on juba juhtnööre saanud.»

Koju jõudnud, rääkis Skrzeczak kogu loost naisele.

«Minu peale juba sülitatakse. Need on alles õiekesed...»

Naine ehmus samuti. Kui ta aga teada sai, et aevastas vähetuntud lukksepp, siis rahunes.

«Kuid igaks juhuks mine siiski tema juurde, palu andeks. Muidu veel arvatakse, et sa ignoreerid altpoolt tulevat kriitikat.»

Järgmisel päeval käänas esimees mantlikrae üles ja jäi seisma ettevõtte värava juurde, kus lukksepp töötas. Ta ootas. Ootas vahetuse lõpuni.

«Eile te piserdasite täiesti õigustatult minu peale,» alustas Skrzeczak. «Ma mõtlesin oma tegude üle järele. Need pole alati vastanud nõudmistele, mis tulevad ülalt. Tööprotsessis on mul alati juhtunud...»

«Norite või?!» röögatas lukksepp. «Mul pole totrusteks aega, kiirustan koju.»

«Ah et totrused?» mõtles Skrzeczak. «Kirjutasin üksipäini otsustele alla, lämmatasin kriitikat. Ja seda nimetab tema totruseks!»

Nii arutles Skrzeczak koju minnes. Et teda ootamatult ei tabataks, otsustas ta ise ennast paljastada. Ja ilmtingimata kirjalikult. Ta pani juba lauale vastavad teosed, millest kavatses tsitaate välja võtta. Kuid asi ei edenenud ja ta lõi lõppude lõpuks käega. Tuli järgmisel päeval selgitama minna. Esimees sai teada, kus Pochopek elab, ja läks tema juurde koju. Ukse avas lukksepp ise. Peale tema ei olnud korteris kedagi.

«Teie süljetilk äratas mu südametunnistuse,» alustas esimees. «Juhtiv töötaja, kes oma tegevuses ei toetu aktiivi abile ja irdub massidest, ei saa loota, et temasse heatahtlikult suhtutakse. Kuid minu puhul on mõningad süüd pehmendavad asjaolud...»

«Käi välja!» käratas äkitselt Pochopek.

«Mis?» küsis Skrzeczak kähinal.

«Välja!» kordas lukksepp jalgu trampides.

Skrzeczakil rebenes midagi kõhus. Mitte midagi nähes ja mitte midagi kuuldes taarus ta ukseni, väljus paraadnast ja tuikus mööda tänavat... Koju jõudnud, heitis ta masinlikult, ülikonda seljast võtmata, diivanile ja... suri.

Tõlkinud A. Loorents
(«Biblioteka Krokodila»)

Eduard Tinn

V. Kingissepa nim. TRA Draamateatri kollektiivi ja kogu eesti nõukogude teatrikunsti on tabanud valus kaotus: 27. märtsil lahkus meie hulgast Eesti NSV teeneline kunstnik Eduard Tinn. Lahkus kõigile ootamatult, katkestamata päevakski oma teatritööd, mis oli kestnud ühtejärgi üle neljakümne aasta.

E. Tinn sündis 18. jaanuaril 1899. a. Iseseisvat tööd alustas E. Tinn apteekriõpilasena Peterburis. 1917. a. sügisel asus ta Tartu ülikoolis rohuteadust õppima, kuid siirdus 1918. a. kevadel Saksa okupatsiooni eest tagasi Peterburi, kus astus töö kõrval õppima Peterburi teatrikooli. Oma teatrialaseid õpinguid jätkas ta hiljem Tallinna Draamastuudio Teatrikoolis, töötades samal ajal Draamastuudio teatris. Draamastuudio teatri laval pälvis Eduard Tinn vaatajaskonna tunnustuse selliste osatäitmistega, nagu troonipärija A. Merežkovski draamas «Paul I», sulane Juhan H. Raudsepa «Mikumärdis», Oginski G. Hauptmanni «Elgas» jt. 1936. aastast kuni Suure Isamaasõjani oli E. Tinn «Ugala» teatri üld- ja kunstiline juht, mängides samal ajal kaasa ka näitlejana.

1941. a. Suure Isamaasõja puhkedes evakueerus E. Tinn Nõukogude Liidu tagalasse. Sõja-aastail töötas ta Eesti Riiklikes Kunstiansamblites Jaroslavlis, algul näitlejana-näitejuhina, hiljem direktori kohustetäitjana. 1944. aasta tõi Eduard Tinni Tallinna Draamateatrisse.

E. Tinni loominguline tee on olnud rikas ja mitmekesine. Tarvitseb vaid meenutada tema loodud arvukaid lavakujusid, nagu professor Poležajev (L. Rahmanovi «Rahutu vanadus»), insener Zabelin (N. Pogodini «Kremli kellad»), Žadrin (N. Pogodini «Inimene relvaga») jt. Kahe viimati nimetatud suurepärase osatäitmise eest määrati E. Tinnile Nõukogude Eesti preemia. Meeldejäävalt ja varjundirikkalt kehastas E. Tinn kardinal Brintschi (N. Virta «Hukkamõistetute vandenõu»), Okunevit (K. Simonovi «Võõras vari») ja Kaštšeid (P. Maljarevski «Ei sinu ega minu, vaid meie»). Hilisemate aastate osatäitmistest tõusevad esile Kurt Schneider A. Jakobsoni «Šaakalites», Tundmatu M. Lermontovi «Maskeraadis», Siimeon A. H. Tammsaare «Juuditis», Tammist H. Raudsepa «Ameerika Kristuses» ja onu Jakov alles paar päeva tagasi esietendunud M. Gorki «Viimastes».

Suurte teenete eest eesti lavakunsti viljelemisel omistati E. Tinnile 1947. a. Eesti NSV teenelise kunstniku aunimetus.

Teda on autasustatud medaliga «Vapra töö eest Suures Isamaasõjas» ja ordeniga «Austuse märk».

Eduard Tinni näitlejapalge iseloomustavamaid jooni oli sügav intellektuaalne analüüs ja tugev emotsionaalsus, mille oskuslik ühendamine võimaldas tal luua terve galerii kordumatuid, meie teatrikunsti alatiseks elama jäävaid lavakujusid.

Sügavas leinas mälestame meie keskelt lahkunud andekat kunstnikku, erakordselt ausat, kõrgete eetiliste printsiipidega inimest, väsimatut töömeest, kes kogu oma elu andis jäägitult teatrikunsti teenimisele ja edasiviimisele.

*

Hüvastijätt Eduard Tinniga toimub esmaspäeval, 1. aprillil kell 14 V. Kingissepa nim. TRA Draamateatris.

Eesti NSV Kultuuriministeerium

Eesti NSV Teatriühing

V. Kingissepa nim. TRA Draamateater

Suri J. V. VESKI

Tarfus suri 28. märtsil pärast rasket haigust meie vabariigi vanim keeleteadlane, eesti kirjakeele tähtsamaid ühtlustajaid ja oskussõnavara rikastajaid, mitme uue põlvkonna keeleteadlaste kasvataja — akadeemik Johannes Voldemar Veski, kes käesoleva aasta juunikuus oleks tähistanud oma 95-ndat sünnipäeva.

Hüvastijätt lahkunuga on pühapäeval, 31. märtsil alates kl. 11 Tartu Riikliku Ülikooli Aulas. Matusetalituse algus kl. 13.

RAT «ESTONIA»

Laupäeval, 30. III kl. 12 **«Luikede järv»** (õpilastele), kl. 19 **«Trubaduur»**; pühapäeval, 31. III kl 12 **«Küürselgsälg»** (õpilastele), kl. 19 **«Muinasjuttu muusikas»**; kolmapäeval, 3. IV kl. 19 **«Muinasjuttu muusikas»**; reedel, 5. IV kl. 19 **«Trubaduur»**; laupäeval, 6. IV kl. 19 **«Mees pisuhännaga»**; pühapäeval, 7. IV kl. 12 **«Mam'zelle Nitouche»**, kl. 19 **«Võlumandariin», «Barokkvariatsioonid»** ja **«Ameeriklane Pariisis»**; esmaspäeval, 8. IV kl. 19 **«Mees pisuhännaga».**

V. KINGISSEPA NIM. TRA DRAAMATEATER

Reedel, 29. III kl. 12 **«1×1=4»**, kl. 19 **«Laul tulipunasest liilest»**; laupäeval, 30. III kl. 12 **«Rops»**, kl. 19 **«Kriminaaltango»**; pühapäeval, 31. III kl. 12 **«Rops aitab kõiki»**, kl. 19 **«Viimased»**; kolmapäeval, 3. IV kl. 19 **«Kriminaaltango»**, kl. 20 **«Abielu on ikka risk»** (Rapla kultuurimajas); neljapäeval, 4. IV kl. 19 **«Antivalgus»**; reedel, 5. IV kl. 19 **«Viimased»**; laupäeval, 6. IV **«Ameerika Kristus»**; pühapäeval, 7. IV kl. 12 **«1×1=4»**, kl. 19 **«Vargamäe»** Eesti NSV rahvakunstniku **Hugo Lauri** 75. sünnipäeva ja 50-a. lavategevuse tähistamiseks.

EESTI NSV RIIKLIK NOORSOOTEATER

Reedel, 29. III kl. 12 **«Väikevend ja Karlsson katuselt»** ja kl. 19 **«Jevgeni Onegin»** (Heliloojate Majas Imanta t. 7); laupäeval, 30. III kl. 12 **«Väikevend ja Karlsson katuselt»** ja kl. 20 **«Armas luiskaja»** (Riiklikus Kunstimuuseumis Kadrioru lossis); esmaspäeval, 1. IV kl. 19.30 **«Humalakorjajad»** (L. Koidula nim. Pärnu Draamateatris); teisipäeval, 2. IV kl. 19.30 **«Humalakorjajad»** (L. Koidula nim. Pärnu Draamateatris); kolmapäeval, 3. IV kl. 10 **«Väikevend ja Karlsson katuselt»**; neljapäeval, 4. IV kl. 19 **«Põhjas»**; laupäeval, 6. IV kl. 20 **«Armas luiskaja»** (Riiklikus Kunstimuuseumis Kadrioru lossis); pühapäeval, 7. IV kl. 12 **«Peeter Paan»** ja kl. 19 **«Ime sünd».**

EESTI NSV RIIKLIK VENE DRAAMATEATER

Reedel, 29. III kl 11 ja 14 **«Nähtamatu Dimka»**, kl. 19.30 **«Tahan olla aus»**, kl. 11 ja 14 **«Helepunane lilleke»** (Sillamäel); laupäeval, 30. III kl. 11 ja 14 **«Nähtamatu Dimka»**, kl. 19.30 **«Diplomaat»**, kl. 11 ja 14 **«Helepunane lilleke»** (Kiviõlis); pühapäeval, 31. III kl. 11 ja 14 **«Nähtamatu Dimka»**, kl. 19.30 **«Traditsiooniline kokkutulek»**, kl. 12 **«Helepunane lilleke»** (Paldiskis); kolmapäeval, 3. IV kl. 10.30 **«Nähtamatu Dimka»**; neljapäeval, 4. IV kl. 10.30 **«Nähtamatu Dimka»**, kl. 20 **«Kummaline missis Savage»** (Pärnus); reedel, 5. IV kl. 19.30 **«Neli risti päikesel»**; laupäeval, 6. IV kl. 19.30 **«Varssavi meloodia»**, kl. 16 ja 20 **«Ivan Vassiljevitš»** (Rakveres); pühapäeval, 7. IV kl. 19.30 **«Kummaline missis Savage»**, kl. 20 **«Traditsiooniline kokkutulek»** (Sillamäel).

RAT «VANEMUINE»
Suures majas

Reedel 29. III kl. 19 **«Oi-oi-oi-oi oinalugu»**; laupäeval, 30. III kl. 19 **«Kolmekrossiooper»**; pühapäeval, 31. III kl. 12 **«Leskmees»**, kl. 19 **«Kevade»**; esmaspäeval, 1. IV kl. 19 **«Mees pisuhännaga»**; kolmapäeval, 3. IV kl. 19 **«Oi-oi-oi-oi oinalugu»**; neljapäeval, 4. IV kl. 19 **«Phaeton päikese poeg»**; reedel, 5. IV kl. 19 **«Kihnu Jõnn»**; laupäeval, 6. IV kl. 19 **«Vanamees»**; pühapäeval, 7. IV kl. 12 **«Diplomaat»**, kl. 19 G. Ernesaksa **«Tormide rand»** (esietendus).

Väikeses majas

Reedel, 29. III kl. 19 **«Kontrastid»**; laupäeval, 30. III kl. 18 **«Kassi maja»**; pühapäeval, 31. III kl. 12 **«Kaval-Ants ja Vanapagan»**, kl. 19 **«Naatan Naerukajakas ja teised»**; neljapäeval, 4. IV kl. 19 **«Naatan Naerukajakas ja teised»**; laupäeval, 6. IV kl. 18 **«Taretareke»**; pühapäeval, 7. IV kl. 12 **«Naatan Naerukajakas ja teised»**, kl. 19 **«Vedelvorst».**

Külalisetendused

Esmaspäeval, 1. IV kl. 19 **«Vedelvorst»** (Rakvere Teatris); teisipäeval, 2. IV kl. 19 **«Vedelvorst»** (Rakvere Teatris); neljapäeval, 4. IV kl. 20 **«Vedelvorst»** (Põlva kultuurimajas).

PÄRNU L. KOIDULA NIM. DRAAMATEATER

Reedel, 29. III kl. 19.30 **«Kolm päeva järelemõtlemiseni»**; laupäeval, 30. III kl. 19.30 **«Pihtimuste öö»**, pühapäeval, 31. III kl. 12 **«Tom Sawyer»** I osa, kl. 18 **«Väljakutse jumalatele»**; esmaspäeval, 1. IV kl. 19 **«Pihtimuste öö»** (RAT «Vanemuises»); teisipäeval, 2. IV kl. 12 ja kl. 19 **«Tom Sawyer»** I osa (RAT «Vanemuises»); neljapäeval, 4. IV kl. 19.30 **«Pihtimuste öö»**; reedel, 5. IV kl. 19.30 **«Tom Sawyer»** I osa.

EESTI NSV RIIKLIK NUKUTEATER

Laupäeval, 30. III kl. 11 **«Uskumatu lugu»**; pühapäeval, 31. III kl. 11 **«Mõmmik»** ja kl. 15 **«Vihavaenlased».**

«ESTONIA» KONTSERDISAAL

Laupäeval, 30. III kl. 19.30 **Lilian Semperi klaveriõhtu.** Kavas Beethoven, Brahms, Eller, Bartók; pühapäeval, 31. III kl. 15 **Noorsoo Kultuuripalce segakoori «Noorus» kontsert,** kl. 19.30 **estraadietendus «Oh sa issand! . . .»**; teisipäeval, 2. IV kl. 19.30 **soovikontsert** (8. märtsi kontserdi kava kordamine); kolmapäeval, 3. IV kl. 19.30 **Samuel Sauluse flöödiõhtu.** Kaastegevad B. Lukk, U. Tauts, Z. Sillamaa, M. Väljaots, M. Kärmas, T. Velmet. Kavas: Haydn, Debussy, de Falla, Feld: neljapäeval, 4. IV kl. 19.30 **Stanislav Neuhausi klaveriõhtu.** Kavas Chopini heliloomingut; reedel, 5. IV kl. 19.30 **Eesti Raadio ja Televisiooni sümfooniaorkestri kontsert.** Dirigent R. Baršai. Solist S. Neuhaus. Kavas: Beethoveni sümfoonia nr. 8, Liszti klaverikontsert nr. 2, Bunini sümfoonia nr. 6.

TARTU RIIKLIKU ÜLIKOOLI AULA

Esmaspäeval, 1. IV kl. 19.30 **Samuel Sauluse flöödiõhtu.**

NÄITUSESAALIDES

TALLINNA RIIKLIKUS KUNSTIMUUSEUMIS on **«M. Greku teoste näitus», «E. Viiralti visandite näitus», «Vanade meistrite teoste näitus»** ja näitus **«Nõukogude Eesti kunst».** Avatud kl. 12—19-ni. Teisipäeval suletud.

31. märtsil kl. 16 loeng «Sürrealistlik ja naivistlik kunst». Lektor — J. Keevallik.

TALLINNA KUNSTISALONGIS on **Ernest Neizvestnõi joonistuste näitus.** Avatud kl. 12—18-ni. Pühapäeval suletud.

TEADUSTE AKADEEMIA RAAMATUKOGU FUAJEES on **Poola plakati näitus.**

TARTU RIIKLIKUS KUNSTIMUUSEUMIS on **O. Kallise teoste näitus.** 5. apr. kl. 15 avatakse **J. Võerahansu joonistuste näitus.** Avatud kl. 11—18-ni. Puhkepäev teisipäev.

EESTI NSV RIIKLIKUS ETNOGRAAFIAMUUSEUMIS on näitus **«Vene rahvakunst».** Avatud kl. 11—17-ni. Puhkepäev teisipäev.

UUSI RAAMATUID

Andrus Johani. 20 REPRODUKTSIOONI.

Reproduktsioonide mapp sisaldab valiku eesti demokraatliku kunsti ühe väljapaistvama esindaja. Suure isamaasõja päevil saksa fašistide poolt hukatud kunstniku Andrus Johani loomingulisest pärandist. Mapi on koostanud ja lühiülevaate kunstniku elust ja loomingust kirjutanud Voldemar Erm. Eesti- ja venekeelse tekstiga. Kaane kujundanud G. Pant. Kirjastus «Kunst». Trükitud 3000 eks. Hind 1.05 rbl.

В. И. Лаан. РАДИОВЕЩАНИЕ В БУРЖУАЗНОЙ ЭСТОНИИ (1924—1940). Ringhääling kodanlikus Eestis (1924—1940). Ajalugu, arenemissuunad ja pärand. Filoloogiateaduste kandidaadi kraadi taotleva dissertatsiooni autoreferaat. Tartu Riikliku Ülikooli väljaanne. Trükitud 200 eks. 24 lk. Tasuta

Ü. Hussar. ELUST, VANANEMISEST, SURMAST.

Brošüüris käsitletakse bioloogia ja meditsiini seisukohti elu, vananemise ja surma küsimustes, vastandades neid mõningatele religiooni dogmadele. Kunstiliselt kujundanud H. Hiibus. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 7000 eks. 68 lk. Hind 13 kop.

R. Renter. MAJANDUSKÜBERNEETIKA RAKENDAMISEST TOOSTUSE JUHTIMISEL. Kujundanud U. Ploompuu. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 3000 eks. 80 lk. Hind 28 kop.

R. Lahtmets, T. Masso. ORIENTEERUMISRAJAL. Õpetus orienteerumisspordiks. Kunstiliselt kujundanud U. Külv. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 12 000 eks. 40 lk. Hind 29 kop.

MESINDUSE KÄSIRAAMAT. Autorid: P. Alles, H. Talts, A. Uustalu, E. Sõstramäe, G. Alles, V. Kulbin. Koostanud P. Alles. Varustatud mesindusalase kirjanduse nimestikuga ning mesinduse oskussõnadega (eesti ja vene keeles). Kaas: E. Tali. Kirjastus «Valgus». Trükitud 15 000 eks. 348 lk. Hind 1.45 rbl.

A. Kask. EESTI KEELE GRAMMATIKA III. 1. vihik. Liitsõnad ja sõnade liitumisviisid eesti keeles. TR Ülikooli eesti keele kateedri väljaanne. Trükitud 700 eks. 106 lk. Hind 15 kop.

KOLHOOSIÕIGUSLIKKE AKTE. Teine täiendatud trükk. Koostanud dots. V. Kelder. Tartu Riikliku Ülikooli väljaanne. Trükitud 500 eks. 204 lk. Hind 40 kop.

«LOOMING» nr. 3.

Märtsikuu luuleveergudel kohtuvad luulesõbrad Helvi Jürissoniga («Informatsiooniuputus», «J. S. Bach» jt.), Mats Traadiga («Maggy») ja Hando Runneliga («Võõrdumus», «Mõtisklus aegunatute argumentidega», «Kasuõpetus (tsivilisatsioon)», «Rahutalved» jt.) Tõlkeluulest on esitatud läti, poeedi Ojars Vácietise värsse I. Saksa tõlkes. Proosa lehekülgedel on seekord avaldatud Vaino Vahingu «Kohvikuvisandid», Silvia Rannamaalt draama nelja vaatuses. «Aratombed» Einar Maasikult jutustus «Kaarma Peetri ja teiste lugu» ning järg Ellen Niidu ja Jaan Krossi Egiptuse-reisikirjale «Muld ja marmor». Edasi sisaldab number Jaan Kaplinski artikli «Kirjanduse tähendusest», M. Gorki juubelit tähistatakse Valeri Bezzubovi artikliga «Maksim Gorki ja Leonid Andrejev» ja Nigol Andreseni kirjutisega «Gorki tulek euroopa kirjandusse». Marie Under tähtpäeva puhul on samuti kaks materjali: Erna Siiraku «Ühe kirjandusliku motiivi underlik variatsioon» ja Karl Mihkla «Pärimusteateid Marie Underi vanemaist ja noorusaastaist». Kirjutises «Ühest mõõdalaskmisest» esitab Ilmar Sikemäe mõningaid vastuväiteid ajakirja k. a. esimeses numbris ilmunud H. Siimiskeri etüüdile «Elufaktide ja kunstitõe suhetest A. H. Tammsaare loomingus». kirjutises «Hüüdja hääl» võtab Paul Rummo sõna kirjanduspärandi avaldamise praeguse olukorra kohta. Kritikarubriigis on vaatluse all M. Nurme luulekogu «Maarjahein». 160 lk. Hind 50 kop.

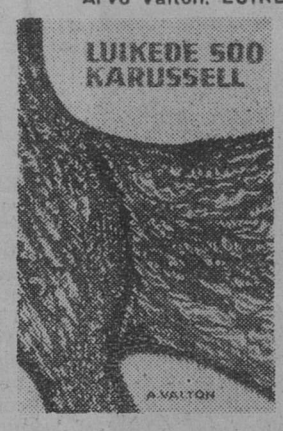

Arvo Valton. LUIKEDE SOO. KARUSSELL.

Kirjaniku uus novellikogu sisaldab paarkümmend varem trükivalgust näinud ning uut tööd: pikema jutustuse «Luikede soo» ning novellid «Päikesepoiss», «Sõbrannad», «Maailmavalu», «Oleks see maailm ometi väiksem», «Hea inimene», «Karussell», «Kalamees», «Väike idamaine unelm», «Musu», «Mees teeb, mis mees tahab», «Seltskonna hing», «Taldrikulööja», «Muistsel linnamäel», «Pariis oli tore linn», «Sentimentaalne looke», «Kuningatütar ja kullakoorem», «Elagu kuningas!», «Roosa kits», «Silmus» ja «Eleegia». Kunstiliselt kujundanud Jüri Arrak. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 28 000 eks. 200 lk. Hind 52 kop.

Artur Alliksaar. OLEMATUS VÕIKS JU KA OLEMATA OLLA.

«Loomingu» Raamatukogu» nr. 9/10 (537/538).

Kuigi puudub veel ülevaade luuletaja, tõlkija ning dramaturgi Artur Alliksaare (1923—1966) kõigist originaalluuletustest, on ilmne nende arvuline, sisuline ja laadiline küllus. Õige vähe sellest on perioodikas ilmunud, suurem jagu on tänini käsikirjas. Alliksaar ise jõudis eluaegu kokku panna ühe värsiraamatu, mis mahutab pealkirja «Tuul käib tantsimas sarapuusaludes» alla nelikümmend luuletust aastaist 1948—1963. See polnud mõeldud nende aastate läbilõike- või esinduskoguks, vaid omaette tervikuna võetavaks raamatuks; seetõttu jäi sealt välja suur hulk sissemahtunuiga samaväärseid luuletusi, millest Alliksaar kavatses koostada veel mõned raamatud. Need jäid aga temast koostamata, nagu ta ei jõudnud ära oodata ka kirjastamisele antud «Tuul käib . . .» ilmumist. Kõnesoleva, ümmarguselt kolmekümnest palast koosneva luulevihiku materjal on valitud A. Alliksaare lese valduses olevaist käsikirjadest. Nagu vihiku järelsõnas märgitakse, pole valimikus, mis püüab peale Alliksaare luuletulemuste mingil määral valgustada ka tema luuletamisprotsessi, teadlikult väldितud kohatisi kattumisi, fragmentaarsust, silumata ürgkaootilisust ja kõlade vabajooksu. Koostanud ja järelsõna «Mõtleja ja nägija, poeet igatahes» kirjutanud Paul-Eerik Rummo. Kirjastus «Perioodika». Trükitud 22 000 eks. 78 lk. Hind 20 kop.

Nii algab luulevihik, millega «Raamatukogu» tähistab Marie Underi 85-ndat sünnipäeva. Et luuletaja loomisjõud ka vanaduspõlves pole kahanenud, tõendab tema hilisem luule — kogud «Sõdemed tuhas» (1954). ja «Ääremail» (1963)-, millest kõnesolev raamatuke püüabki läbilõiget pakkuda. Kirjastus «Perioodika». Trükitud 22 000 eks. 64 lk. Hind 10 kop.

Jefim Doroš. VIHM PÄIKESEGA POOLEKS.

«Vihm päikesega pooleks» on päevikuvormis kirjutatud jutustus Kesk-Venemaa ühe rajoonilinnakese ja ümberkaudsete kolhooside elust 1959. aasta suvel. Raamatus, milles olevik on oskuslikult seotud minevikuga, on kõikjal tähelepanu keskpunktis loodus oma lõpmatu mitmekesidusega, inimene — meie igapäevase leiva tootja. Muljeterohke ja heleda põhifooniga päeviku lehekülgedel kohtame ka tumedamaid toone, kõnelusi põllumajanduse juhtimisest rajoonis, kolhooside tüütavast hooldamisest ja teinekord isegi arutust agarusest, mõtisklusi sellest, et kogemustele, mida maaharijate sugupõlved on aastasadade jooksul omandanud, vastandatakse kabinetis sepitsetud ringkirjad. Tõlkinud Arnold Tulik. Kunstiliselt kujundanud E. Ootsing. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 12 000 eks. 120 lk. Hind 43 kop.

Saul Bellow. PÜÜA PÄEVA.

«Loomingu» Raamatukogu» nr. 11/12 (539/540).

Romaan romaanilt on kasvanud Saul Bellow' populaarsus nii lugejate kui ka kriitikute hulgas. On arvukalt neid, kes loodavad temas näha Faulkneri ja Hemingway troonipärijat. Bellow pärineb Esimese maailmasõja aastail Venemaalt Ühendriikidesse emigreerunud juudi perekonnast. Tulevase kirjaniku kodulinnaks sai Chicago — suurlinn mis koos New Yorgiga on vajutanud tugeva pitseri kogu ta loomingule. Bellow' romaanid («Ripakile jäänud mees», «Ohver», «Augie Marchi seiklused», «Püüa päeva», «Vihmakuningas Henderson» ja «Herzog») tutvustavad kirjanikku hoolikalt viimistletud psühholoogilise proosa viljelejena. Nende mõttetihedus ja soe huumor, oskus kujutada inimesi depressioonis ja luua vitaalseid karaktereid, tema «mõtleva inimese ja humanisti» mure inimkonna pärast on toonud autorile mitmeid Ameerika ja rahvusvahelisi kirjandusauhindu. Inglise keelest tõlkinud Enn Soosaar. Kirjastus «Perioodika». Trükitud 22 000 eks. 112 lk. Hind 20 kop.

Marie Under. ÜNERETK.

«Loomingu» Raamatukogu» nr. 13 (541).

ARUAND

Ma istun ihuüksi närtsind rohus
maadligi alandlikult, vaiksemalt kui vari.
Sääl taga ähmub möödaniku hari,
jääjahe rada ootab oru lohus.

Loen hetki abituna aja ohus:
neid kukub kaduvikku maria järgi mari.
Pilk jälgib selgapöörnud Päevatari.
On õhtu, Aruand. Kas lõplik kohus?

Kõiksuse kargest kohinast — oh kuule! —
üks range ingel nagu küsitleks:
mis ohvrialtarile on su panuseks?

Ja vastus paluvalt mul poetub suule,
mis õnnis-valusalt mind hinges pistis:
oh küsi selt, kes lauluga mind ristis!

Torborg Nedreaas. SINISE KAEVU MUUSIKA.

Torborg Nedreaas on norra naiskirjanik, kelle romaanid ja novellikogud on äratanud tähelepanu mitte ainult Norras ning toonud talle pälvitud tunnustuse. 1950. aastal ilmus Nedreaasilt novellikogu kirjaniku kodulinna Bergeni laste elust — «Võluklaas». Kõigi nende novellide peategelaseks on Herdise-nimeline tütarlaps, kellega uuesti kohtume 1960. a. avaldatud romaanis «Sinise kaevu muusika», mis nüüd jõuab ka eesti lugeja lauale. Need mõlemad raamatud on ainekäsituselt ainulaadsed norra kirjanduses ja viimast võib pidada Nedreaasi parimaks teoseks — ükski teine norra kirjanik ei ole osanud nii sügavale laste hingeellu tungida, nii suure südamesoojusega ja nii terava sulega kirjeldada laste rööme ja muresid, elamusi ja meeleolusid, mõttemaailma ja suhteid neid ümbritsevate inimestega. Norra keelest tõlkinud Henrik Sepamaa. Kaanekujundus: H. Tikand. Kirjastus «Eesti Raamat». 30 000 eks. 238 lk. Hind 78 kop.

TALV VABAÕHUMUUSEUMIS.

Fotokomplekt, milles on jäädvustatud vabaõhuekspoonaadid talvel. Peale välisvõtete on komplektis ka fotosid eksponaatide siseruumidest. Eesti-, vene-, soome- ja saksakeelse tekstiga. G. Troska fotod. Kirjastus «Kunst». Trükitud 50 000 eks. Hind 50 kop.

Valve Jaaqus, põllumajandusteaduste kandidaat. **SÖÖGISIBUL.** Kaas: D. Paalamäe. Kirjastus «Valgus». Trükitud 6000 eks. 64 lk. Hind 13 kop.

TÄHTPÄEVAKALENDER RAAMATUKOGUDELE II. April—juuni 1968. Metoodilisi materjale. Fr. R. Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riikliku Raamatukogu väljaanne. Trükitud 1200 eks. 48 lk. Tasuta.

«SIDE. RAADIO. TELEVISIOON» nr. 5, 1967. Vabariikliku Teaduslik-Tehnilise Maja informatsiooniseeria nr. 10. 28 lk. Hind 15 kop.

«SOTSIALISTLIK PÕLLUMAJANDUS» nr. 6. Märts 1968. Kodukultuuri lehekülgedel heidetakse pilk mõnele kolhoosikodu sisustusele. 48 lk. Hind 25 kop.

«KEHAKULTUUR» nr. 5. Märts 1968. 32 lk. Hind 30 kop.

«KINO» nr. 3.

Number tutvustab Nõukogude relvastatud jõudude juubelile pühendatud filme. Vaateväljal on seekord kunstilis-dokumentaalne teos rakettidest ja raketlväelastest «Rahva ustavad pojad» ja dokumentaalfilm Nõukogude lennunduse arengust — «Oktoobri tiivad», kunstilised filmid Kodusõja-päevadest Kaug-Idas («Lahendus»), legendaarsest Sergei Lazost, 4-seerialine telefilm «Tuld meie pihta» jt. 16 lk. Hind 7 kop.

Tantsujuhtide rahvatantsurühma kokkutulek

Pärast esinemisi mullustel Eesti NSV kunsti päevadel Moskvas on vabariiklik tantsujuhtide rahvatantsurühm pidevalt oma tantsumeisterlikkust täiustanud. Repertuaari lisanduvad K. Toropi «Ruhnu tants» ja H. Tohvelmanni «Pulgatants». Tänavu on toimunud juba kaks üldproovi, neist esimene Kohtla-Järvel, teine Tallinnas. Nüüd seisab ees järjekordne kogunemine — seekord Pärnus. 5. aprillil kell 21 algab proov Pärnu teatris. Töö jätkub 6. ja 7. aprillil, ühtlasi võetakse 6. aprillil osa isetegevuslike rahvatantsuansamblite II vabariiklikust kokkutulekust, mis on pühendatud rahvakunstniku Ulle Toomi 65. sünnipäevale. Sünnipäevalast tervitatakse tema «Kolhoositantsuga».

Toimetaja K. Uibo

Toimetuse kolleegium: I. Moss, M. Port, A. Päiel, L. Remmelgas, J. Rääts, A. Saar, A. Tamm, L. Tigane, I. Torn, P. Uusman ja D. Vaarandi.

Üleliiduline Riiklik Kinematograafia Instituut võtab vastu 1968. a. õppida soovijaid filmirežissööride fakulteeti.

Sisseastumiseksamitele, mis toimuvad Moskvas 11.—25. juulini, eelneb loominguline võistlus. Tööde esitamise tähtaeg on 1. juuni.

Filmistuudio «Tallinnfilm» koos Eesti Kinematografistide Liiduga alustas noorte valikut nimetatud alale õppima suunamiseks.

Filmirežissööri kutsest huvitatuid palume esitada kirjalikult (posti teel) aadressil: Tallinn, Harju t. 9, Filmistuudio «Tallinnfilm», kaadriosakonda alljärgnevad tööd:

a) olukirjeldus — üksikasjaliselt ja piltlikult kirjeldada iga episoodi. Üks episood (autori valiku järgi) tuleb lahti mõtestada selliselt, nagu autor kujutab seda endale ette ekraanil (võib juurde lisada jooniseid, fotosid);
b) retsensioon — viimaste aastate jooksul meie ekraanidel ilmunud kunstilise filmi kohta.

Lisada sooviavaldus autobiograafiliste andmetega ja aadress.

Tööd palume saata hiljemalt (posti teel) 15. aprilliks k. a. Sellele järgnevast suusõnalisest vestlusest informeerime täiendavalt.

Informatsiooni saab telefonil 432-93.

«СЕРП И МОЛОТ»
ИНДЕКС 69786

Toimetus: Tallinn, Pikk t. 54, postkast 388. Toimetuse telefonid: toimetaja ja toimetaja asetäitja — 489-05 kunstiosakond — 414-16, vastutav sekretär ja muusikaosakond — 467-03 kirjanduse, teatri- ja kultuuritöö osakond — 432-46 «Sirp ja Vasar» ilmub kord nädalas. Tellimishind kolmeks kuuks 60 kop. Üksiknumbri hind 5 kop. Väljaandja kirjastus «Perioodika» Tallinn Pikk t. 37. «Сирп и Вазар» («Серп и молот»), орган Министерства культуры Эстонской ССР, Союза писателей Эстонской ССР, Союза художников Эстонской ССР и Союза композиторов Эстонской ССР. «Периодика», Таллин, ул. Пикк 37.

MB-06142 Trükikoda «Punane Täht» Tallinn Pikk t. 54/58. Tellimuse nr. 680